

Evald Flisar

POSLEDNJA NEDOLŽNOST

Drama

*Gospod, ti si moj Bog,
slavim te in hvalim tvoje ime...
Zakaj naredil si iz mesta groblje,
iz utrjenega kraja razvalino,
iz palače prevzetnih podrtijo,
nikdar več se ne pozida.*

Izaija, Zahvalna molitev

OSEBE:

Mary
John
Cigan

PRVO DEJANJE

(Lovska koliba v bosanskih gorah. Na desni vrata, zadaj okno. Na levi pograd, za njim, s prečko prislonej obenj, izruvan obpotni križ. Na desni groba lesena miza, pred njo majav stol. Zunaj sneži.)

(V temi zaslišimo nežen deklški glas, ki v nedoločljivi razdalji poje otožno pesem, morda cigansko, morda muslimansko; žalostinko s pridihom Balkana. Ko se prižgejo luči, sedi John na stolu in popravlja majhen plinski gorilnik. Mary kleči pred oknom in pritiska obraz k umazani šipi. Na pogradu leži razgrnjena spalna vreča. Nedaleč proč sameva poln taborniški nahrbtnik. Pod mizo leži oguljena, napol prazna borša.)

(Ko pesem utihne, Mary za hip občepi, potem se obrne.)

MARY: Za nama prihaja. *(John jo pogleda.)* Ta pesem. Sinoči sem jo slišala. Iz sobe v hotelu. Ti je nisi?

JOHN: Ne.

MARY: Zunaj, v temi. Kot da lebdi v zraku.

JOHN: Posnetek.

MARY: Kaj?

JOHN: Nekdo je poslušal kaseto.

- MARY: A zdajle tudi? V zasneženem gozdu, sredi Bosne, kilometer od najbližje vasi, nekdo posluša kaseto?
- JOHN: Nič manj verjetno, kot da nekdo stoji v snegu in poje.
- MARY: Jaz vem, kaj je. (*Premor. John jo pogleda.*) Glas device Marije, ki blodi med drevjem in objokuje duše pomorjenih.
- JOHN: In zakaj sledi ravno nama?
- MARY: Ker sva tukaj s posebnim poslanstvom.
- JOHN: Tako kot petdeset tisoč Iforjevih vojakov?
- MARY: Ampak najino je povezano z *bistvom* tistega, kar se je tukaj zgodilo! (*John molči. Mary zleze v spalno vrečo in se s hrbtom nasloni na križ.*)
- MARY: Zebe me. (*John molči.*) Vročino imam. (*John molči.*) Migrena se me loteva. (*John molči.*) Boš še dolgo?
- MARY: Čisto takšen si kot moj oče.
- JOHN: A res?
- MARY: Tudi iz njega je v desetih letih prišlo več kašlja kot besed.
- JOHN: Poznava se deset dni.
- MARY: Nekoč sem ga vprašala, zakaj vse življenje molči. Veš, kaj je rekel?
- JOHN: Ne.
- MARY: »Tiha voda globoko dere.« (*John molči.*) Tako globoko je drla ta voda, da ni pustila za sabo niti sledi.
- JOHN: (*roka mu zdrsrne, rani se*) Sranje!
- MARY: Razen tega vprašaja v obliki mesa in kosti, ki se vse življenje sprašuje, zakaj so vsi moški enaki.
- JOHN: Vsi?
- MARY: Sem vedela, da boš to rekel! Hočeš biti izjema. Tudi v tem si enak vsem ostalim.
- JOHN: Še zmeraj pa nisi povedala, kakšen.
- MARY: Kot da bi skušal s topim nožem olupiti kamen! Takšni ste.
- JOHN: Nепrebojni.
- MARY: Nепrosojni.
- JOHN: Mogoče bi bilo treba nabrusiti nož.
- MARY: Bil je oster! Otopel je od tisočernih poskusov, da bi vam človek prišel do živega! (*John skomigne*)
- MARY: Nož ob kamen, večno škripanje, v tem je vaša zgovornost. Udariti znate in raniti, to je vse.
- JOHN: O Bog.
- MARY: Ugovarjaj!
- JOHN: Sploh ne vem, zakaj to. In ravno zdaj. In zakaj jaz.
- MARY: Ker si tukaj. Ker me je strah tišine.
- JOHN: (*stopi k oknu, poškili ven*) V nekaj urah je zapadlo pol metra snega.
- MARY: Jutri bo velika noč. Ni normalno, da pada sneg.
- JOHN: Če ne bo nehala, jutri ne bova videla ven.
- MARY: Bova prišla kdaj od tu?
- JOHN: Zametlo bo vrata. Ne bova jih mogla odpreti.
- MARY: Nobene lopate?
- JOHN: (*se odmakne od okna*) Vse sem pretaknil.
- MARY: Boš pa z rokami odkidal sneg. Takšen junak se gotovo ne bo dal premagati kupu snežink.

JOHN: Ali pa se boš ti vlegla vanj in ga stopila s svojo vročino! Če jo res imaš. (*Mary mu obrne hrbet.*) Oprosti.

(*Mary molči. John stopi k njej, se skloni, ji hoče potipati čelo. Mary ga grobo odrine.*)

MARY: Ne dotikaj se me.

JOHN: Samo čelo sem ti hotel potipati –

MARY: Poznam te vaše skoke s čela na koleno in potem pod krilo, kot da ste zašli v temi in ne veste, kaj delate.

(*John se sunkovito obrne in se vrne k plinskemu gorilniku*)

MARY: Oprosti. Sploh ne vem, kaj mi je. Če ne bom nehala, mi eno pritisni.

(*Zavpije*) Naredi kaj, da bom nehala s tem! (*Mirno*) Tako me je strah. (*Premor*)

John?

JOHN: Saj bo v redu.

MARY: Ne tolaži me, nisem otrok.

JOHN: Vrnil se bo cigan in naju spravil od tod.

MARY: Zakaj pa misliš, da naju je spravil v to kočo? Ker je vedel, da jo bo sneg zametel in ne bova mogla od tu.

JOHN: Saj še tega ni vedel, da bo začelo snežiti.

MARY: Cigani vejo take reči. Šesti čut imajo.

JOHN: No, potem pa.

MARY: Sploh pa, si videl njegove oči? Srh me je spreletaval, ko me je gledal.

(*John se ukvarja z gorilnikom.*)

MARY: Spet molčiš. Govori! Zapoj mi!

JOHN: Ostati morava trezna in zbrana. Edino to naju bo rešilo. Nobenih fantazij.

MARY: Nisi malo prej fantaziral o tem, kako lepo bi bilo, če bi imel cigareto? En sam dim?

(*John se posveča gorilniku.*)

MARY: Kraljestvo za en sam dim! Ki ga ni. V žepu kreditne kartice, potni čeki, tisoč dolarjev gotovine, dobro obdarjen, bi se reklo v žargonu, a vsa ta potenca ti ne more kupiti niti tega, da bi enkrat povlekel!

JOHN: Odkar sva prišla v to kočo, te več ne poznam.

MARY: Se ti je zdelo mogoče, da se boš znašel v mehkem, belem objemu, iz katerega te ne bosta rešila ne denar ne orožje? (*John molči.*)

MARY: O Bog! Impotentnost moških fantazij! In svet, ki je zgrajen na njih! (*Premor*)

Jaz sem vohala past. A šla sem vanjo, kot da me nekaj žene. Tako neumno – (*Zasliši se oddaljen rafal iz avtomatske puške. Mary sunkovito sede pokonci. John izvleče pištolo in plane k oknu. Rafal se ponovi. Tišina.*)

MARY: Tako blizu.

JOHN: Kilometer, nekoliko manj.

MARY: (*se sprosti*) Tako daleč nese tvoja pištola?

JOHN: (*v rahli zadregi, pospravi pištolo*) Refleks.

MARY: Živčen si.

JOHN: Nisem.

MARY: Tudi jaz te več ne poznam, odkar sva prišla v to kočo. Strah te je.

JOHN: Kar predstavljam si, kakšne članke pišeš.

MARY: No, povej.

JOHN: Prepirljive. Trmasto pristranske.

MARY: Še kaj?

JOHN: Dopovedljive.

MARY: Če v eni sapi premoreš toliko epitetov, nisi tako zelo top, kot sem mislila.

JOHN: Nič bolj kot nož, s katerim bi me rada olupila do krvi.

MARY: Če preživiva to avanturo, bom napisala članek o tebi.

JOHN: Hvala.

MARY: Se zavedaš, kakšno moč imam? Večjo kot tvoja pištola. Kot tisoč pištol.

JOHN: Res? (*Znova se posveti gorilniku.*)

MARY: Z enim odstavkom te lahko sestrelim. S tremi te lahko povzdignem v junaka. (*John molči.*) Lahko dosežem, da se ti bo hodil klanjat ves svet. Televizijske hiše se bodo teple za intervju s tabo. Te mika?

JOHN: Ne.

MARY: »John, skrivnostni Anglež, ki je lastnoročno ujel najhujšega vojnega zločinca v Bosni in ga vklejenega pripeljal pred mednarodno sodišče v Haagu. Kdo in kaj je John? Pustolovec, tajni agent, vitez, ki veruje v pravico? Ali se za njegovim vratolomnim dejanjem skriva kaj drugega? Poskus, da spere s sebe grehe preteklosti?« Kako zveni?

JOHN: Traparija.

MARY: Si prepričan?

JOHN: Upam, da to ni tvoj običajni stil.

MARY: Prilagodim ga človeku, o katerem pišem. Če vidim takšno kljubovalno držo, kot je tvoja, pa oči, ki neslišno kričijo: »Sovražim svet, ker me ne potrebuje«, potem je to melodrama. Z nadihom ironije, da je stvar prepričljivejša.

JOHN: Kar zdelo se mi je, da nisi nič boljša od drugih.

MARY: Ne? Vsi smo enaki?

JOHN: Če moški, zakaj ne novinarji?

MARY: Opiši nas. (*John molči.*) Ne upaš, ali ne najdeš besed?

JOHN: Plitvi ste. Na prvo roko ocenite situacijo, tisto, kar manjka, domislite, tisto, česar ne razumete, izpusite ali poenostavite. Iz teh ponaredkov si ljudje potem ustvarjajo sliko sveta.

MARY: Ubogi ljudje!

JOHN: Te nikoli ne muči mora? Nikdar ne bediš pozno v noč in se sprašuješ, za kaj vse si kriva na svetu? In koliko nedolžnih ljudi je mentalno pohabljenih zaradi tvojih polpečenih modrosti?

MARY: Očitno so ti novinarji prizadeli gorja še pa še.

JOHN: Ti kar piši o meni. Ni me strah, da bi se ti posrečila kakšna resnica. Laž mi ne more škoditi.

MARY: Lahko bi ti pa resnica?

(*John hoče nekaj reči, si premisli, odmahne.*)

MARY: Pa si le priznal, da skrivaš v sebi nezaceljeno rano. Čutim jo, o, kako jo čutim! Vse od trenutka, ko sva se srečala. Bil si tako... izgubljen. Zato sem šla s tabo.

JOHN: Ti povem, zakaj si šla z mano?

MARY: Povej mi. V oči. V zobe.

JOHN: Dobro veš, zakaj.

MARY: Ne, jaz sem ena tistih predklimakteričnih ameriških bab, ki so polne strupenega vetra, nimajo pa niti najmanjšega vpogleda v svoje nagibe. Ti mi povej.

JOHN: (*se obrne proč*) Saj je vseeno.

MARY: Ker sem zavohala imenitno zgodbo? Ali nemara zato, ker sem upala, da se bo tukaj, v tem gozdu morilcev in trupel, zgodilo tisto, kar ti je prejšnjo noč spodletelo? In bom končno doživela trenutek omame?

(*John sklanja glavo.*)

Misliš, da sem ena tistih, ki jim pride samo, če so v smrtni nevarnosti?

(Zunaj se zasliši rafal, tokrat blizu, nekje za kočo. John izvleče pištolo in planek oknu, previdno pokuka ven. Mary se izkoplje iz spalne vreče in po štirih plane za njim, se oklene njegove noge. Še en rafal.)

MARY: John!

JOHN: *(jo skuša odriniti)* Mary, za božjo voljo!

MARY: Lahko nekaj rečem?

JOHN: Ne zdaj, si izgubila pamet? Na tla!

MARY: *(položi roko na cev pištole)* Lahko potipam? Še nikoli nisem. *(Boža cev. John, osupel, jo opazuje.)* Tako topla je. Zmeraj sem mislila, da so pištole hladne. Kot zima. Ta pa je... skoraj vroča. *(John ji sunkovito izmakne pištolo in vstane. Mary se oklene njegove noge.)*

JOHN: Nora si.

MARY: Je to vse, kar mi lahko poveš? V tem trenutku, ki je tako poln, tako poln nečesa... Nič lepega mi ne moreš povedati? Nič toplega?

JOHN: Res si nora.

MARY: *(izpusti Johnovo nogo, skloni glavo, občepi na kolenih)* Saj ni nikogar tam zunaj. Zakaj se vznemirjaš? Samo sneg. In tišina. In trupla. Skuhaj mi čaj.

JOHN: Kaj?

MARY: Rada bi pila čaj. Imam ga v nahrbtniku. Pravega. Indijskega. *(Ga pogleda)* Prosim.

JOHN: Gorilnik ne dela.

MARY: Ga nisi popravil?

JOHN: Okvir je zvit... Bombica ne gre noter... Sploh pa nimava... *(Znova sede.)* Bom še enkrat poskusil.

MARY: Nimava česa? Vžigalic?

JOHN: Nekje so mi padle iz žepa.

(Mary se odplazi nazaj do spalne vreče, zleze vanjo, se nasloni na križ.)

MARY: Niso ti. *(John jo pogleda.)*

MARY: Niso ti padle. Cigan jih je odčaral.

(John molči.)

MARY: Res ne vidiš te verige znamenj, ki so naju privedla natanko sem, natanko takšna, kot sva, natanko tja, kjer morava biti za izpolnitev usode?

(John se ukvarja z gorilnikom.)

MARY: Si slišal za Medjugorje? *(John molči.)* Veš, kaj se je tam dogajalo?

JOHN: Neki prividi.

MARY: Pred izbruhom morije se je trem otrokom prikazovala Devica Marija. Leto za letom.

JOHN: In romarjev se je kar trlo. Dober zaslužek za domačine.

MARY: Ne vidiš, da je bila to napoved porušenih hiš? Posiljenih žensk? Lobanj in kosti?

JOHN: In kaj še?

MARY: Zakaj bi se devica Marija prikazovala ljudem, ki so že vohali, kaj se pripravlja?

JOHN: Vohali so?

MARY: Celo živali. Samo živali so bile pametnejše. Imam podatke, da se je v letih, preden je počil prvi strel, odselilo iz teh gozdov petnajst medvedov.

JOHN: So jih šteli Italijani, ko so prestopali njihovo mejo?

MARY: In volkovi. V dveh letih pred vojno ni bil zabeležen en sam primer, ko bi volk ubil ovco.

- JOHN: Kaj pa lisice? Če so res tako zvite, bi jo morale prve mahnuti proti najbližji meji, kar v koloni.
- MARY: Pa še eno znamenje je, ki dokazuje, da se ne motim. Tudi sam bi ga že odkril, če ne bi bil zatopljen vase.
(*John naredi opravičujočo kretnjo z rokami.*)
- MARY: V oči te bude.
(*John si ne more kaj, da se ne bi ozrl po koči.*)
- MARY: Se ti ne zdi nenavadno, da se imenujeva John in Mary?
- JOHN: Vsaj milijon ljudi se tako imenuje.
- MARY: Se ti ne zdi *pomenljivo*?
- JOHN: Zakaj?
- MARY: Nisi bral Svetega pisma? John je bil mož device Marije.
- JOHN: Ti gotovo nisi brala Svetega pisma. Drugače bi vedela, da je mož device Marije bil Jožef.
- MARY: Kaj pa je Jožef drugega kot daljša oblika imena John?
- JOHN: Nekaj popolnoma drugega.
- MARY: Ne.
- JOHN: Jokanon v stari hebrejščini.
- MARY: John je svetopisemski Jožef. Mora biti. Govorim o verigi znamenj –
- JOHN: Sem pač manjkajoči člen.
- MARY: Si bil pa krščen za Jožefa in si kasneje spremenil ime.
(*John se sunkovito obrne proč. Obraz se mu omrača. Znova se loti gorilnika, vendar odsotno in živčno.*)
- MARY: John? (*John molči*) Za božjo voljo, kaj ti je?
- JOHN: Zakaj me kličeš John, če sem Jožef?
- MARY: Ne bodi otročji.
- JOHN: Jaz sem otročji?
- MARY: Ti.
- JOHN: Sem pač otročji. Ampak tebi se blede! Znamenja! Za božjo voljo! Pobegli medvedi, praznoverje, prividi! (*Premor*). In tudi če bi se imenovala Jožef in Mary, kaj bi to pomenilo?
- MARY: Verjetno nič, če bi ne bilo naslednjega člana v verigi.
- JOHN: (*po premoru*) In kaj je to?
- MARY: Ne vidiš?
- JOHN: (*proti volji se še enkrat ozre okrog*) Prazne stene? Pokvarjen gorilnik? Dva nahrbtnika?
- MARY: In kaj še?
- JOHN: Sneg tam zunaj? Noč, ki prihaja?
- MARY: Kaj pa to, na kar se naslanjam?
- JOHN: Kos lesa? Dva kosa lesa. Zbita skupaj. Verjetno... kaj pa vem... del kočice ali lovske opazovalnice, ali...
- MARY: Si dobro pogledal?
(*John še enkrat pogleda, skomigne.*)
- MARY: Ne vidiš, da je to križ?
(*John si ogleda leseno strukturo, na katero se naslanja Mary.*)
- JOHN: Če vzameš dvoje polen in ju zbiješ skupaj v pravem kotu, dobiš nekaj, kar je podobno križu. Še zmeraj pa to ne pomeni, da je to pravi križ.
- MARY: Kakšen pa? Nepravi?
- JOHN: Kaj bi počel v lovski koči križ?

MARY: Mogoče ga je kdo prinesel sem, da ga reši. Mogoče je tisti, ki ga je prinesel, hotel spraviti na varno Boga.

(John gre k oknu, pogleda ven.)

MARY: John, nisva sama. V tej koči se skriva Jezus. Najin sin.

(John si pokrije obraz z dlanmi in zmaje z glavo.)

MARY: Sploh pa to ni edini križ.

(Seže za pulover in izvleče medaljon, ki visi na ovratni verižici. John pogleda od daleč.)

MARY: Si ne upaš bliže?

(John pristopi, seže po medaljonu, si ga ogleda od blizu.)

MARY: Ta križec je moj oče dal moji materi, ko sta se poslovila. Ona pa njemu enakega. Skupaj sta jih kupila in jih dala drug drugemu v spomin, do ponovnega snidenja. Devet mesecev, preden sem se rodila.

JOHN: *(se odmakne)* In?

MARY: Mati mi ga je dala na smrtni postelji. »Če ga najdeš,« je rekla, »mu vrni ta medaljon in mu reci, da je največja baraba na svetu, a da sem ga vseeno ljubila.«

JOHN: In? Si ga našla?

MARY: Ne še.

JOHN: In ko ga najdeš, kaj boš storila?

MARY: Odvisno od tega, koga bom našla.

(John molči.)

MARY: Mati ga je spoznala pred tridesetimi leti, med dopustom v Dalmaciji. Obljubil je, da bo pisal in prišel za njo v Ameriko. Nikoli glasu.

JOHN: Ni bila malo naivna?

MARY: Že zdavnaj bi pozabila nanj, če bi ne bilo mene. Trideset let sem jo spominjala na deset dni, ki sta jih preživela skupaj.

JOHN: Kaj boš pa imela od tega, da najdeš očeta, ki ne ve, da obstajaš?

MARY: Morda potrebuje pomoč.

JOHN: Denar, ali toplo besedo?

MARY: Ko se je v Medjugorju začela prikazovati devica Marija, je bila moja mati med prvimi, ki so prišli na romanje. Dvakrat je prišla. Obakrat prepričana, da ga bo nekje srečala, kar tako, po naključju, po diktatu usode.

JOHN: Vera v usodo je v tvoji družini očitno dedna.

MARY: Dva dni je sedela na plaži, na kateri sta se spoznala. Povprašala je po vseh mogočih uradih. Žal ni imela drugega kot njegovo ime in ta medaljon.

JOHN: Ime si je izmislil, medaljon pa je eden od tisočih, ki so jih prodajali na občestnih stojnicah.

MARY: Zakaj se tako zelo trudiš, da bi ... razvrednotil največjo bolečino mojega življenja?

JOHN: Se ti ne zdi ta fraza nekoliko preplehka za novinarko New York Timesa?

MARY: Kaj pa ti veš o tem? Kaj pa ti veš, kako ... kako ... o Bog! ... *(zahlipa)* zakaj ti sploh pripovedujem svoje najbolj osebne stvari, saj nisi moj spovednik, in zadnji človek na svetu, ki bi bil primeren za to.

JOHN: Hvala.

MARY: *(se obvlada)* Res ne razumeš mojega strahu? Da se bodo vsa ta znamenja končala v ...? In se bo izkazalo, da je ... da je ... moj oče ...

JOHN: Kaj? Mrtev?

MARY: To bi še nekako prenesla.

JOHN: Česa pa ne bi?

MARY: Je sploh kdo v teh krajih, ki nima krvavih rok?

JOHN: *(brezmočna kretnja z rokami)* Mary...

MARY: Mojemu očetu je ime Jožef. Tebi je ime Jožef. Jaz sem Mary. Moja mati je bila Mary. Božja mati je bila Mary.

JOHN: Mary...

MARY: Dovolj znamenj?

JOHN: Mary, dovoli, da ti povem, in ne zameri mi, saj ti ne želim slabega, želim ti vse najboljše, res, a dovoli mi, da ti povem, da si strahotno neumna in zmedena ženska. Svet si predstavljaš, kot da je spleten iz niti, ki povezujejo stvari in dogodke na način, ki je hkrati razlog za in pomen teh stvari in dogodkov. Ni tako.

MARY: Ne?

JOHN: Ne. Dogodki so eno, naše misli o njih nekaj drugega. Stvari se dogajajo bolj ali manj na slepo in gredo vsaka svojo pot, levo, desno, postrani. Zaman si domišljamo, da nas je usoda izbrala za tarčo.

MARY: Nehaj.

JOHN: Zemlja kroži okoli sonca, ne sonce okoli nas.

MARY: Nehaj.

JOHN: Najprej si govorila o tem, kako je tvoj oče vse življenje molčal, zdaj naj ti verjamem, da ga nisi nikoli videla –

MARY: Pa kaj! Si ti kdaj živel s kakšno žensko?

JOHN: Kakšno zvezo ima to –

MARY: Poznaš kakšno žensko?

JOHN: Recimo, da jih poznam kar nekaj.

MARY: Sem pač drugačna od tebe. Pač ne potujem po svetu kot razglednica, na kateri piše samo »Lep pozdrav«. Sem pač malo bolj komplicirana.

(John molči.)

MARY: Če ti je to v takšno breme, se bom poskusila zreducirati na nivo, ki te bo manj ogrožal.

JOHN: Ti sploh ne veš, kako si že zreducirala vse na najbolj preprost nivo –

MARY: Kaj pa ti? Jožef? Se ti zdi, da funkcioniraš na visokem nivoju?

JOHN: Kako veš, da mi je ime Jožef?

MARY: *(po premoru)* Ker bi drugače manjkal člen v verigi znamenj. Vsi drugi pa so tako očitni –

JOHN: Pusti to sranje, Mary, ker ga imam dovolj. Res. Te tvoje vročične blodnje mi grejo na živce.

(Vstane, stoji nad njo)

Si brskala po mojih stvarih? *(Mary molči)* Si, a ne?

MARY: Tvoj prijatelj mi je povedal.

JOHN: Moj prijatelj?

MARY: Tvoj prijatelj cigan.

JOHN: On pa res ni moj prijatelj.

MARY: Si pa ti njegov, saj te je kar naprej klical »my friend«.

JOHN: In kaj ti je rekel? Da mi je ime Jožef?

MARY: Tudi.

JOHN: Saj nista bila nikoli sama.

MARY: Ko si šel na stranišče. Preden smo šli na pot.

JOHN: Izrabil je minuto moje odsotnosti, da ti zaupa, da mi je ime Jožef?

MARY: Vprašal me je, kako dolgo te že poznam. Njegovega »frienda« Jožefa. In sem rekla: »Mislite Johna?« On pa: »Ime mu je Jožef Williams.«

JOHN: *(po premoru)* In ti si mu verjela.

MARY: Zakaj pa ne?

JOHN: Lahko bi si vse izmislil.

MARY: In kaj bi imel od tega?

JOHN: Ne vem.

MARY: Bolj me je začelo zanimati, kaj imaš *ti* od tega, da se izdajaš za Johna Willmotta, če si v resnici Jožef Williams.

JOHN: In do kakšnih zaključkov si prišla?

MARY: Da hočeš prikriti svoje pravo ime, ker imaš za to tehten razlog.

JOHN: Ki bi lahko bil kaj?

MARY: Da zakriješ sledove za sabo. Navsezadnje nisi prišel sem na piknik. Nevaren si, marsikomu. Normalno je, da se ... pretvarjaš. In lažeš.

JOHN: Lažem?

MARY: To ni očitek, John. Jožef. Razumem te.

JOHN: Ne razumeš.

MARY: Res –

JOHN: Cigan *ni mogel* vedeti, da mi je ime Jožef. Samo v potnem listu imam to ime. In potni list imam ves čas pri sebi.

MARY: Mogoče se mu je zdelo neizogibno, da si Jožef, glede na to, da sem jaz Mary.

JOHN: Bodi že enkrat normalna.

MARY: Misliš, da ni vedel, da naju tu čaka križ?

JOHN: Verjetno ga je celo nastavil.

MARY: Ni izključeno. So ljudje, ki izpolnjujejo navodila usode. On je gotovo eden od njih.

JOHN: Ti je povedal?

MARY: Da. Rekel je, citiram: »Poskrbeti moram za vaju. To je moja dolžnost.«

JOHN: Moja dolžnost pa je nekaj drugega, Mary. Moja dolžnost je, da ti povem, da cigan ni noben usodovec –

MARY: Zakaj ti je iz žepa odčaral vžigalice?

JOHN: Izgubil sem jih!

MARY: Korak za korakom nama krči maneverski prostor. Pod pretvezo naju pripelje sem. V nekaj urah zapade meter snega. Jaz zbolim. Pokvari se gorilnik. Zmanjka vžigalic, za primer, da bi ti uspelo gorilnik popraviti. Za povrh ti še sfuzla možgane.

JOHN: Meni?

MARY: Dve uri že popravljaš gorilnik, čeprav dobro veš, da ga ne bi mogla prižgati.

JOHN: Nekaj moram početi.

MARY: Pa bi se lotil bolj prijetnega opravila! Mogoče bi tokrat ratalo, in bi nama bilo vsaj toplo, če že ne vroče.

JOHN: (*po premoru*) Ne izzivaj me, ker bom prisiljen reči kaj, kar bo hudo bolelo.

MARY: (*izzivalno*) Na primer?

JOHN: Na primer, da moški včasih ne more, ker noče.

MARY: (*po premoru*) Noče.

JOHN: Noče tistega, kar se preočitno ponuja. Sploh ti pa skušam povedati nekaj drugega.

MARY: Pa mi povej! Nehaj skušati! Povej mi, za božjo voljo. Naredi kaj, action man!

JOHN: Nekdo je brskal po mojih stvareh. Nekdo je prelistal moj potni list. Cigan ni imel priložnosti. Imela si jo ti.

MARY: Kdaj?

JOHN: Prenočevala sva v istem hotelu.

MARY: Ti v eni sobi, jaz v drugi. Razen tiste pol ure, ko si bil v moji. Vmes pa dvajset debelih sten.

JOHN: Eno nadstropje in nekaj stopnic.

MARY: In ključ, ki si ga imel ves čas v žepu!

JOHN: Kako veš?

MARY: Povedal si mi! Rekel si, naj ga tudi jaz ne puščam v recepciji, ker tukaj kradejo. V deželi, kjer razpada pol milijona trupel, te je najbolj skrbelo, da ljudje kradejo. Morda so lačni. Si kdaj pomislil na to?

JOHN: *(po premoru)* Nekdo je brskal po mojih stvarih. Samo v potnem listu...

(Seže v notranji žep svoje vetrovke. Izvleče denarnico, seže nazaj v žep, obraz se mu vidno podaljša. Panično pretakne vse žepa na sebi in temeljito prebrska svojo boršo. Pogleda Mary. Plane na njen nahrbtnik in ga mrzlično izprazni. Prebrska njene stvari, pregleda notranjost nahrbtnika in vse zunanje žepa. Pusti vse na tleh, se približa Mary.)

JOHN: Kam si ga dala?

MARY: Sežgala sem ga. Iztrgala sem vsak list posebej in ga vrgla v stranišče in ga odplaknila. *(John stoji nad njo in jo gleda.)* In zdaj te ni. Ne moreš dokazati, da si John, ne moreš dokazati, da si Jožef. Zdaj te lahko imenujem, kar se mi zljubi. Imenovala te bom junak. Vse življenje sem si želela, da bi spoznala junaka. In tukaj je, tik pred mano, in sama sem z njim, odrezana od sveta. In kaj bo naredil ta junak, ta vitez, ta princ? Poljubil me bo in iz krastače se bom spremenila v princeso. Ne? Ne bo me poljubil. Kaj bo naredil? Stoji nad menoj kot Poncij Pilat in me sprašuje, kaj je resnica. Me bo udaril? Na nek način si mora dokazati, da je junak. Najbolj varno je, da sklofta bolno žensko. Kdo ga bo videl? Nihče. Me bo posilil? Ne. To bi terjalo prevelik napor. Še huje: morda ne bi zmoget! Najbolj preprosto je, da me zadavi. Ali kroglo v srce. Nihče ne bo slišal. Ali nož. To je sicer packarija, a zakaj ne bi prihranil krogle za pravega nasprotnika, za sebi enakovrednega? Ženska naj umre kot bolha med dvema nohtoma – ck! – zakaj bi naš junak tratil čas in predvsem dragoceno moč za najmanj pomembno oviro na svoji poti do cilja –

JOHN: *(ki je pokleknil pred njo)* Nehaj.

MARY: Sem. Ti si na vrsti.

JOHN: Ne bom kričal. Vprašal te bom še enkrat, popolnoma mirno – glej, niti prsti se mi ne tresejo – kam si dala moj potni list.

(Mary molči in ga gleda.)

Naredila si hudo napako.

MARY: Potem gotovo ne bom ušla roki pravice, saj si ti njen zastopnik.

JOHN: Odkar si prišla v to kočo, se vedeš, kot da bi rada pri meni za vsako ceno našla šibko točko –

MARY: Ti lahko nekaj rečem?

JOHN: Ti lahko jaz nekaj rečem?

MARY: Šele potem, ko ti jaz povem svoje.

JOHN: Ne, tokrat dame nimajo prednosti, oprost. Hočem ti reči, da si jo že našla, mojo šibko točko. Dosegla si, da sem te vzel s seboj. Od tistega trenutka gre vse narobe.

MARY: Jaz sem kriva, da naju je sneg odrezal od sveta. Da si verjel ciganu, ki ga ni od nikoder. In ga tudi ne bo.

JOHN: Na svoj način si res pripomogla k temu.

MARY: Jaz sem kriva, da nisi niti pomislil na to, da lahko gre kaj narobe.

JOHN: Nekaj naklepaš.

MARY: Kriva sem, da si le eden od mnogih.

JOHN: Za nekoga delaš.

MARY: Kriva sem za vojno v teh gorah, za porušene cerkve, za mrtve in ranjene. Za sovražstvo, za vse druge vojne. Kriva sem za ta svet.

JOHN: Nehaj.

MARY: Priznaj, da te nekje globoko mika, da bi mi pritrdil. In se tako znebil bremena, s katerim ne veš, kaj bi.

JOHN: Nehaj, prosim te.

MARY: Celo za to sem kriva, da ne upaš priznati, da ti je ime Jožef.

JOHN: *(pograbi medaljon in ji strga verižico z vratu)* Vrnil ti bom, ko mi vrneš potni list. *(Si vtakne medaljon v žep.)*

MARY: *(mirno)* Tvoj potni list je v hotelski recepciji. Cigan ga je izročil vratarju, preden smo šli na pot. Prosil ga je, naj ga zaklene v predal.

JOHN: Kako veš?

MARY: Verjetno te misli izsiljevati za več denarja, kot si mu ga obljubil.

(John jo gleda.) Če bi bilo manj snega, bi lahko skočil ponj in bil v dveh urah nazaj.

JOHN: Zakaj mi pa nisi povedala?

(Poklekne pred njo, jo zgrabi za lase, dvigne roko, da bi jo udaril.)

(Zaslišimo nežen dekliški glas, ki nekje v gozdualih za gozdom, v nedoločljivi razdalji, ponovno zapoje isto otožno pesem, morda cigansko, morda muslimansko; žalostinko s pridihom Balkana.)

(John in Mary pogledata k oknu. Počasi obrneta glavi drug proti drugemu in se spogledata. John spusti roko. Mary dvigne roke in jih ovije Johnu okoli vratu. John skloni glavo in jo zakoplje Mary v naročje. Mary ga nežno boža po laseh. Pesem utihne. Tišina.)

(John se iztrga iz objema in vstane. Mary ga gleda. John pobere šal, ki leži na tleh poleg nahrbtnika, in si ga ovije okoli vratu. Izvleče pištolo, jo na hitro pregleda, jo porine nazaj v žep. Zapne si vetrovko, pobere svojo boršo in se napoti k izhodu.)

MARY: John!

(John odpahne vrata, stopi v sneg, zapahne vrata.)

(Mary pobrska po notranjosti spalne vreče, izvleče zavojček cigaret in škatlico vžigalic, si prižge cigareto. Potegne, izpuhne dim, se nasmehne. Luči ugasnejo.)

(V treh sekundah se znova prižgejo. Mary spi, naslonjena na križ. Vstopi Cigan, pogleda po koči. Previdno zapre vrata, da ne bi zaškripala. Z debele suknje si stepe sneg, odloži polno malho in sede nanjo. Sname si klobuk in ga položi na tla poleg sebe. Sezujе si škornje in jih položi poleg klobuka. Začne si sezuvati debele nogavice, levo si dvigne k nosu, jo povoha in se namrgodi.)

CIGAN: Merde! Zdaj bi moral povohati svoje štumfe oni francoski oficir, ki sem mu jih ukradel. Ne bi rekel samo merde, ampak bi rekel merde, merde, merde!

(Sezujе si drugo nogavico in jo tudi povoha. Se grdo nakremži.) Mon Dieu! Če bi povohal še tole, bi se ustrelil.

(Mary se zbudi, se sunkovito obrne in se zastrmi v Ciganove bose noge.)

MARY: Kaj delate?

CIGAN: Preizkušam svojo potrpežljivost. Bog mi je priča. Hočem videti, koliko na tem svetu lahko še prenesem. Včasih je bilo lažje, smrdeli so samo gnili zobje in latrine, zdaj pomalem smrdi že ves svet. Ni več svežega zraka. Najbolj grozno je, da sem začel zaudarjati sam sebi. To je začetek konca.

MARY: Bolna sem.

CIGAN: A jaz pa nisem? Tišči me glava, srce me žuli, moj želodec ima prehlad, jetra

so sfaširana, vse ostalo pa je v zadnji fazi skleroze! Pravzaprav sem že nekaj let mrtev, pa nisem opazil. Kje je moj prijatelj John?

MARY: Ni John, ampak Jožef.

CIGAN: Poznam ga kot Johna.

MARY: Zlagal se je.

CIGAN: Kar mene zadeva, je lahko Winston Churchill. Zapomnim si obraze, imena pozabim. Čeprav imajo nekateri več kot en obraz, a ne? In John Jožef ima najmanj dva, pa še kakšnega v rezervi. Takšen je moj občutek. Se motim?

MARY: Ne poznam ga dobro.

CIGAN: Ne? Sicer me pa sploh ne zanima, kako sta se grela v tem pasjem mrazu, to je vajina stvar. Zanima me, kam si ga skrila, da ga ne vidim. Ker moj posel je z njim, ne s tabo –

MARY: Ne bom prenašala takih vulgarnosti. *(Mu obrne hrbet.)*

CIGAN: No, pa sem spet užalil damo, ne vem, zakaj se mi to kar naprej dogaja. Saj sem razmišljal, da bi si dal skrajšati jezik, a potem se ne bi več mogel oblizovati po dobri večerji, raje tu in tam majhna zamera, kot da bi izgubil še zadnji užitek na svetu. Čeprav –

MARY: Preveč govorite.

CIGAN: *(osupel)* Kaj?

MARY: Preveč govorite.

CIGAN: Tega mi ni še nihče očitil. V primerjavi z večino ljudi sem kar redkobeseden. Prijatelji mi očitajo, da morajo vleči besede iz mene.

MARY: Prosim. Bolna sem.

CIGAN: Si bom pa žvižgal. *(Si začne požvižgavati.)* Babe! Jezikajo, da se kadi za njimi, kakor hitro pa odpreš usta, ti rečejo: zaveži jezik.

MARY: Prosim. Samo minuto tišine, da pridem k sebi.

(Cigan si požvižgava. Stopi k oknu, pogleda ven. Razmišlja, kam bi dal nogavice, da bi se posušile. Nazadnje jih položi čez svoj klobuk. Si ogleda vsebino Marynega nahrbtnika, ki je razmetana po tleh. Ugotovi, da so vmes tudi trije pari zimskih dokolenk. Izbere rdeče in si jih obuže. Premajhne so, vendar ga to ne moti.)

CIGAN: *(sam sebi)* Bog ohrani Ameriko. Pravo skladišče Združenih narodov. In vse to nosi okoli ženskica, ki ni težja od peresca. Za koga le?

(Šari po stvareh, izbrska spodnje hlačke, si jih ogleda. Zažvižga, se hitro ozre k Mary, ki mu obrača hrbet, in spremeni žvižg v požvižgavanje.)

Saj ne rečem, da jih še nisem videl, para lepih, poleg vseh grdih in tistih, ki jih nisem videl, ker je bila tema ali sem bil nadelan, a tako lepih, takih... da ne rečem spet kaj vulgarnega, takih še nisem videl.

(Ugotovi, da je natleh še več hlačk, zbere jih in si jih ogleduje.) Pomisli. Ženska pride v Bosno sredi najhujše zime, opremljena, kot da je prišla na Azurno obalo.

(Vrže hlačke na tla, z enimi pa si glasno obriše nos. Mary se sunkovito obrne. Cigan si še enkrat obriše nos, zloži hlačke in si jih porine v žep.)

Rekvizicija. Potrebujem robec. Ti jih imaš pa še zmeraj dovolj. *(Vstane.)* Nogavice ti bom vrnil, ko se moje posušijo.

MARY: Kar obdržite jih, hvala. *(Mu znova obrne hrbet.)*

CIGAN: Prosim. Ni zakaj. Nosil jih ne bom. Dal jih bom kakšni babi. Za kakšno uslugo. Takí časi so, da mora biti človek hvaležen za vsako malenkost.

(Se skloni in pobere modrc.)

MARY: Pustite to! *(Cigan se zdrzne, se opraviči s kretnjo rok, izpusti modrc, ki pade na tla. Skloni se in začne z rokami pospravljati stvari na kup.)*

MARY: Pustite, to niso vaše stvari!

CIGAN: (*stopi proč*) Sem pač mislil... Človek nima kam stopit. Prav, če že morava imeti razstavo, imam tudi jaz kaj pokazat.

(*Odpre malho in začne jemati iz nje stvari. Polaga jih na tla okrog sebe. Izvleče koruzni storž, manjšo odejo, rdeč telefonski aparat, velik kuhinjski nož, pol štruca kruha, v časopisni papir zavito klobaso, par obtolčenih poletnih čevljev, zavojček turške kave, pločevinast lonček, kasetofon, dve jabolki, steklenico slivovke, kladivo, nazadnje pa lutko iz gume, ki zacvili, ko jo stisne. Mary spremlja njegovo početje z rastočo osuplostjo. Se zasmije.*)

CIGAN: Stavim, da te od vsega najbolj mika klobasa.

MARY: Jabolko.

(*Cigan ji vrže eno od jabolk, Mary ga ujame in se pohlepno zagriže vanj.*)

CIGAN: Na še to. (*Ji vrže drugo jabolko.*) Saj sem imel namen priti prej, pa še kaj boljšega sem kanil prinesiti, a kaj ko človek naredi en načrt, Bog pa drugega, nakar hudič primakne svojega.

MARY: Žal mi je, da sem kričala na vas.

CIGAN: (*odkima*) Ah...

MARY: Ne znajdem se v teh krajih, ne vem, kaj stvari pomenijo.

CIGAN: Nič.

MARY: Marsikaj narobe razumem.

CIGAN: Ni kaj razumeti. (*Naredi požirek slivovke, si obriše usta*) Vse je odvisno od tega, na kateri strani si. (*Si odreže kos klobase in je.*) Jaz sem že mlad razvil navado, da sem na strani tistih, ki imajo oblast. Zdaj se mi je pa vse sesulo. Zdaj sploh ne veš, kam kdo sodi in kaj ima za bregom. Zdaj ti ne ostane drugega, kot da si na svoji strani, tako vsaj veš, pri čem si. Čeprav je žalostno to, da od sebe nimaš nobene koristi. (*Še en požirek slivovke.*) Ta tvoj prijatelj John je prišel kot božji dar s to svojo ponudbo.

MARY: Ampak...

CIGAN: Kaj?

MARY: Prišli ste brez generala.

CIGAN: Sem prinesel pa telefon, da lahko pokliče svoje šefe in jim pove, da se je cena dvignila.

MARY: To mu ne bo všeč.

CIGAN: Meni pa ni všeč, da ga ni. Kam je šel?

MARY: Ni povedal. Še sneži?

CIGAN: Čedalje bolj.

MARY: Je dosti snega?

CIGAN: Ravno dovolj, da ne moreš od tu. In da nihče ne more do sem. Čisto sama sva. Ampak to ne pomeni, da te mora biti strah.

MARY: Ne?

CIGAN: Ta koča je varnostno območje. Če te kdo napade, bom poklical na pomoč letalske sile Združenih narodov. (*Se zasmije, se zresni.*) Gotovo te bodo zaščitili. Edino...

MARY: Kaj?

CIGAN: Ta čudna stvar, ki mi sledi...

MARY: Kakšna stvar?

CIGAN: Ta... senca...

MARY: Senca?

CIGAN: Ta grozna senca, ki sega čez drevje in pokriva pol gozda. In te šape, s kremplji, daljšimi od dveh metrov. (*Vstane, stopi k oknu, pogleda ven.*)

MARY: O čem govorite?

CIGAN: Bolje, da ne veš.

MARY: Kako pa ste prišli, če je toliko snega?

CIGAN: Mene sneg ne ustavi. Spremenim se v opico, vihtim se z bukve na gaber, z bora na smreko. Ali pa v jazbeca in rijem pod snegom. Cigani obvladamo take reči. *(Stoji nad njo in jo gleda. S kuhinjskim nožem odreže kos klobase in ji ga ponudi.)* Na, da ne boš tako bleda.

MARY: Nisem bleda.

CIGAN: Bleda in shirana, kar smiliš se mi.

MARY: Ne potrebujem sočutja! To je najmanj, kar potrebujem.

CIGAN: *(se odmakne)* Začenjam razumeti, zakaj je John Jožef odšel. Verjetno se sploh ne bo vrnil. Merde! Zastonj sem se matral. Komu naj prodam generala?

MARY: Meni.

CIGAN: *(po premoru)* Tebi?

MARY: Meni.

CIGAN: *(se zasmije)* Kaj boš pa z njim?

MARY: Moja stvar.

CIGAN: Kaj nista skupaj? Ti in John? Nimata istih ciljev?

MARY: Ne.

CIGAN: Tako si rekla. On je junak, ki bo generala odpeljal na sodišče, ti si novinarka, ki bo napisala reportažo. Kako ga je prijel, kako ga je spravil ven, iz levjega žrela, si rekla. Kako smo se bali, da nas bodo vsak trenutek ujeli, nam iztaknili oči. In svet bo bral. In vsi bomo slavni, celo jaz, si rekla.

MARY: Koliko denarja vam je obljubil?

(Cigan gre k oknu, pogleda ven. Gre k vratom, jih odpre, pogleda ven, jih zapre, pogleda Mary.)

CIGAN: Resno misliš?

MARY: Prav, pa nič.

CIGAN: Čakaj, da mi možgani dohitijo dogodke. Nagovarjaš me, naj razdrem kupčijo, požrem besedo, opeharim človeka, za katerega sem do tega trenutka mislil, da je tvoj prijatelj? Počasi, punca. Povedal ti bom naravnost – Bog je ustvaril cigana, da bi zmedel navadne ljudi. Da se ne bi prevzeli. Žensko pa je ustvaril zato, da bi zmedel cigana! Ne jemlji tega osebno. Imam izkušnje. Nisem angel, ženskam sem prizadel gorja za morje. Ženske pa meni za ocean! Ne šalim se. Bridko je moje srce. In zdaj ti pričakuješ od mene, da s tabo sklenem kupčijo na račun nekoga, ki ga oba pozna, in ki zaupa tebi še bolj kot meni? Prav. Ne živimo v časih, ko bi človek lahko zanimivi ponudbi gledal v zobe kakor konju. Ampak vse je odvisno od tega, kaj mi ponujaš.

(Mary seže v notranjost spalne vreče, izvleče potni list in ga ponudi Ciganu. Cigan ga vzame, ga odpre.)

MARY: S tem lahko odidete iz teh krajev. V Anglijo. Kamor želite. Samo fotografijo zamenjate.

CIGAN: In moj prijatelj Jožef? Bo šel med cigane? Pravzaprav nima izbire, brez potnega lista ne more nikamor.

MARY: Vi pa lahko. Po vsem svetu.

CIGAN: Kaj mi bo potni list? Senca, ki mi je za petami, sega do Anglije, do Amerike.

(Stoji nad njo in jo gleda.)

Lahko bi se pogodila za kakšno drugo reč.

MARY: *(iztegne roko)* Potni list.

CIGAN: Rekel sem: lahko bi se pogodila za kakšno drugo reč.

MARY: Najprej mi vrnite potni list.

- CIGAN: *(si vtakne potni list v žep)* V korist mi bo, ko se začneva pogajati.
- MARY: *(mu obrne hrbet)* S tatovi se ne pogajam.
- CIGAN: Jaz pa. Že zato, ker se drugače ne bi imel s kom. Premisli. Prijatelj John ne bo nič vesel, če izve, da si mu ukradla potni list.
- MARY: Sem mu že jaz povedala, da ste mu ga ukradli vi. In kaj si bo drugega mislil, če ga najde pri vas?
- CIGAN: Poglej si jo, babo! Ni tako mlečnozoba, kot želi ustvariti vtis. Previdno, stari. *(Si obriše nos.)* Drugače si ne boš samo ti z njenim perilom brisal nosu, ampak bo ona s tabo pobrisala tla. Prav. Naj bo zaenkrat po njenem. Prej ali slej mi bo dala jasno in nedvoumno ponudbo. Jaz si bom pa tačas očistil ušesa, da jo bom bolje slišal.
- (Iz žepa sukne vzame štiri kasete in si jih ogleda. Eno vloži v kasetofon, pritisne na gumb. Beethoven, »Maša v C-duru«, Gloria. Cigan posluša. Ureže si kos klobase in kos kruha, žveči, gleda Mary. Odreže košček klobase in ji ga ponudi. Mary počasi obrne glavo. Sede pokonci. Vzame košček salame in si ga položi v usta. Cigan ji odreže kos kruha. Mary si položi kruh v usta. Oba žvečita in se gledata. Cigan izključi kasetofon.)*
- CIGAN: Ni dobra glasba. Našel sem jo na truplu vojaka, ki je stopil na mino.
- MARY: Zakaj ni dobra?
- CIGAN: Prenevarna za moškega. Zmehča ga, vpije se vanj kot voda v gobo. In potem počne neumnosti.
- MARY: Kakšne?
- CIGAN: Spentlja se z babo. Vzame veliko posojilo. Stopi na mino. Še huje, začne verjeti v Boga. Dobra klobasa?
- MARY: Nič ne vem o vas.
- CIGAN: Kaj pa je na meni takega, kar bi te zanimalo?
- MARY: Kdo in kaj ste.
- CIGAN: To, kar vidiš. Pa še to ne, na pogled me je več kot v resnici. Vsak dan me košček izgine v žrelu zveri, ki mi je za petami. Ti sploh ne veš, kakšne možnosti sem imel. Lahko bi bil moški, pa mi je zver odgriznila jajca in me pustila v zadregi pred vsakim nasiljem. Lahko bi bil pameten, pa mi je odgriznila kos možganov in mi ga prištukala k jeziku, tako da zdaj le opletam in moram paziti, da si ga ne ovijem okoli vratu in se zadavim z njim. Takšna je moja usoda, odkar me zasleduje ta zver. Boš še klobaso? *(Mary odkima.)* Kaj pa ti?
- MARY: Jaz?
- CIGAN: Tudi jaz ne vem, kdo in kaj si.
- MARY: Je to pomembno?
- CIGAN: A zate je, kdo sem jaz, zame pa ni, kdo si ti? Sploh pa zgubljava čas, rekla si, da bi se rada pogajala.
- MARY: Nimate generala.
- CIGAN: Kje pa naj ga imam? Na verigi, kot medveda?
- MARY: Ga sploh poznate?
- CIGAN: Mislim sem, da ga poznam. Zdaj vem, da ga nisem. Nikoli. Ali pa takrat še ni bil, kar je pozneje postal.
- MARY: Takrat?
- CIGAN: Ko sva skupaj hodila v šolo.
- MARY: *(vznemirjeno)* Z njim?! Skupaj z njim?!
- CIGAN: Poglej, poglej, kako se je razživila punca!
- MARY: Kakšen je bil?
- CIGAN: Takšen kot jaz. Ne takšen, kot sem jaz zdaj, takšen kot sva takrat bila oba.

MARY: Kakšna?

CIGAN: Verjela sva v nekaj, na kar se danes zdi greh pomisliti, ali neumno. V nekaj...

MARY: Svetlega?

CIGAN: Sanjarila sva, tako kot vsi dečki, kako bova...

MARY: Izboljšala svet? In kaj še?

CIGAN: Imela sva pesem, ki sva jo recitirala. Ponoči, na plaži, pod zvezdami. V angleščini, našla sva jo v knjigi poezije, ki jo je pozabil na plaži angleški turist.

MARY: *(po premoru)* Jo še pomnite?

CIGAN: *(se zasmije)* Po toliko letih?

MARY: »Pričakoval sem bil
grom in borjenje,
dolge bitke z možmi
in plezanje v strmine.«

CIGAN: *(osupel)*

»Nisem pa slutil,
da mi bo volja
z minevanjem dneva splahnela
in bo svetloba zbledela...«

MARY: »Pričakoval sem bil, da bom
zmeraj ohranil vsaj kanček svetlobe,
da bom rešil pogube
vsaj poslednjo nedolžnost...«

(Mary gleda Cigana. Cigan sklanja glavo. Potem se dvigne in stopi k oknu. Pogleda ven. Se ozre.)

CIGAN: Kdo si?

(Luči ugasnejo.)

DRUGO DEJANJE

(Ko se prižgejo luči, je prizorišče nespremenjeno. Mary sedi na stolu, Cigan strmi skozi okno.)

MARY: Zakaj molčite?

CIGAN: *(po premoru)* Vidim, da si daleč pred mano.

MARY: Ker znam na pamet eno najbolj slavnih pesmi Stephena Spenderja?

CIGAN: Lahko jih znaš tisoč, kar mene zadeva. Jaz znam samo eno. Vedela si, katero.

MARY: *(po premoru)* Zaupajte mi.

CIGAN: Sem že marsikomu, pa se ni ravno obneslo.

MARY: Potem pa raje zaupajte Johnu.

CIGAN: A sem rekel, da mu?

MARY: Nikar ne mislite, da ga vodijo plemeniti nagibi.

CIGAN: Njegov problem.

MARY: Rad bi se pokoril za greh iz preteklosti.

CIGAN: Kdo se pa ne bi.

MARY: Rad bi spral s svojega imena madež sramote.

CIGAN: Tudi v tem ni edini.

MARY: Velik madež velike sramote. *(Cigan jo pogleda.)* Bil je major v angleški

vojski, med zalivsko vojno so ga obtožili strahopetnosti, na fronti je zapustil svoje vojake. Nečastno je bil odpuščen. Bilo je v vseh časopisih. Zato ta romantična gesta. Tudi če umre, vseeno mu je. Glavno je, da umre častno med opravljanjem visoke dolžnosti. Odrešitev išče. Kot tipičen moški zgolj zase.

CIGAN: Za koga pa ti?

MARY: (*premor*) Povejte mi, kakšen je bil, ko sta bila še otroka.

CIGAN: Kdo?

MARY: General.

CIGAN: Zakaj te tako zanima?

MARY: Novinarka sem. Zanj pa pravijo, da je metal bombe na nedolžne otroke in sejal smrt skoraj z ljubeznijo. Fascinira me. Ali ni to normalno?

CIGAN: Mene bolj fascinira življenje.

MARY: Sta imela cilje, ko sta bila otroka? Sta vedela, kaj želita postati?

CIGAN: Jaz še zdaj ne vem. On je. Že takrat.

MARY: Sta govorila o tem?

CIGAN: Igrala sva igro. O starih Grkih. Na plaži, pozno jeseni, ko ni bilo več turistov. Jaz sem imel lesen ščit in bajonet, bil sem oni Grk, Špartanec –

MARY: Leonidas?

CIGAN: On pa je s staro nemško čelado na glavi in z metlo namesto kopja igral sto tisoč Perzijcev.

MARY: Bitka pri Termopilah.

CIGAN: Tako nekako, ne spomnim se.

MARY: Kjer se je tristo Špartancev borilo do smrti.

CIGAN: Ampak on je hotel igrati Perzijce.

MARY: Hotel je zmagati.

CIGAN: Dokler mu niso sošolci dopovedali, da ni junak on, ampak jaz, ki sem obležal mrtev. Potem...

MARY: Je terjal vlogo junaka zase.

CIGAN: In v tistem trenutku je vedel, kaj hoče postati.

MARY: Sta ostala prijatelja?

CIGAN: On je šel v vojaško akademijo. Jaz sem hotel videti svet. On je uspel in zdaj je, kar je hotel postati. Vsaj on tako misli. Jaz... jaz sem propadel in sem zdaj cigan, daleč od tistega, kar sem si želel kot otrok. Ampak kaj... (*Naredi požirek.*) Prišla je vojna in general je dočakal svoj zgodovinski trenutek. In jaz sem dočakal svojega. Samo da je moj bil drugačen od njegovega.

MARY: Kdaj sta se nazadnje videla?

CIGAN: (*stopi k oknu, gleda ven, nekaj časa molči*) Ta sneg ne bo nikoli skopnel. Tako čisto je vse in deviško. Vse zakopano. Škoda se zdi umazati to belino s krvjo.

MARY: Mi ne boste povedali?

CIGAN: Na plaži. Tam, kjer sva se igrala junake in kjer sva kasneje, kot študenta, preganjala babe.

MARY: Je bila med njimi kakšna Američanka?

CIGAN: Največ je bilo Nemk, a tiste so bile najslabše, skope in vzvišene. Zaradi ene sva se na koncu spopadla. Tam, na plaži, pod zvezdami. Ne več kot Leonidas in sto tisoč Perzijcev, ampak kot dva užaljena petelina.

MARY: Zakaj?

CIGAN: Ah... (*Odmahne.*)

MARY: In potem, se nista več videla?

CIGAN: Sva. Ko me je svet dotokel, kot da je šlo čezme sto tisoč Perzijcev. In sem se

vrnil. Srečala sva se na ulici v Sarajevu. Ni me spoznal. Ali pa me ni hotel. Njegovi gumbi so se bleščali na soncu. Jaz sem imel pa pošvedrane čevlje.

MARY: Ga sovražite?

CIGAN: (po premoru) Ne vem.

MARY: Skratka, vseeno vam je, ali ga izročite Jožefu ali meni.

CIGAN: Doslej mi nisi ponudila nič konkretnega.

MARY: Doslej mi niste konkretno povedali, kako in v kakšnem stanju mi ga boste dostavili.

CIGAN: Ti mi pa nisi povedala, kaj boš z njim naredila.

MARY: Vam lahko zaupam? (Cigan skomigne.) Občutek imam, da ste človek, ki ne bi zlorabil zaupanja. Še posebej ne, če izvira iz bolečine, ki je hujša, kot si lahko zamislite.

CIGAN: To mi ponujaš zanj? Čustveni izliv site riti, ki je vse življenje sedela na mehkem, potem pa je po nerodnosti sedla na risalni žebliček in zdaj hoče celemu svetu potožiti o tej strašni krivici?

MARY: General je moj oče. (Premor.) Prej sem to le slutila, zdaj vem. (Cigan jo gleda.) Tisto vajino pesem je recitiral moji materi na plaži, preden sta se razšla.

CIGAN: (po premoru) Oba sva jo. In ne samo eni, vsaki, ki je kazala, da se bo ujela na poezijo.

MARY: Ampak tisti, ki jo je recitiral moji materi, je bil študent na vojaški akademiji in je sanjaril o tem, kako bo nekoč general!

(Tišina. Cigan naredi požirek slivovke, stopi k oknu, gleda ven. Se obrne, pogleda Mary.)

CIGAN: Zato si prišla?

MARY: Da ga rešim.

CIGAN: Po vsem, kar je storil?

MARY: Ničesar ni storil, razen napak. Stvari je narobe presodil. Potem ga je vsrkalo in je bilo prepozno.

CIGAN: Ko je napaka storjena, je zmeraj prepozno.

MARY: Želim mu pomagati, da razume svoja dejanja. Se opraviči zanje. Se vrne med dobre, poštene ljudi.

CIGAN: Opraviči komu? Dobrim, poštenim ljudem, ki trohniijo pod snegom, ker je on stvari narobe presodil?

MARY: Tudi v srcu zločinca je drobno zrno nedolžnosti, iz katerega lahko vzklije prerojen, svetel človek. Vendar ne brez pomoči. Kdo naj mu pomaga, če ne jaz, njegova hči?

CIGAN: Za katero ne ve, da obstaja.

MARY: To ničesar ne spremeni. Ne razumete?

CIGAN: Razumel bi, pa ne smem. Tvoja zgodba, ganljiva kakor je, nima nič opraviti z mano. Tvoja čustva, plemenita kakor so, me ne brigajo.

MARY: In kaj to pomeni? Da ga boste predali Jožefu?

CIGAN: Ne pritiskaj me ob zid. Ne maram tega in bom udaril nazaj, kar sam od sebe, ne da bi hotel.

MARY: Kaj pa naj naredim? Dovolim Jožefu, da ga odpelje v Haag? Pred ljudi, ki jih zanima le kazen in sploh ne vejo, da ima tudi zločinec dušo, za katero se je vredno boriti?

CIGAN: (po premoru) Se zavedaš, da bo moral nekdo umreti, če hočeš, da izročim generala tebi?

MARY: (po premoru) Kdo?

CIGAN: Tvoj prijatelj John.

MARY: *(po premoru)* Zakaj?

CIGAN: Ker boš drugače umrla ti. Predvsem pa jaz. Če je res, kar si rekla o njem, je smrtno nevaren. Zato se odloči.

MARY: *(po premoru)* Gotovo obstaja še kakšna možnost.

CIGAN: Da umremo vsi trije. Ta je od vseh še najbolj verjetna.

(Mary stopi k oknu, pogleda ven, se obrne, zdrсне na kolena, se nasloni ob steno, sklence roke pred sabo.)

MARY: Pomagajte mi.

CIGAN: Trudim se, pa me nočeš poslušati.

MARY: Vse, kar sem doslej dosegla v življenju, je tako piškavo, da bi najraje vse, s sabo vred, pometla v smeti.

CIGAN: Tako hudo pa spet ni.

MARY: Nisem novinarka New York Timesa. Pišem članke za versko glasilo v mestecu, za katerega ni slišal nihče razen nas, ki tam živimo. Vse življenje sem skušala ustvariti vtis, da sem več, kot zmorem, da sem boljša, kot sem. Takšen napor! In vse zaman, ker mi nihče ni verjel. Poglejte, roke se mi tresejo.

(Dvigne roke proti Ciganu.)

CIGAN: Saj bo boljše.

MARY: Pogrešala sem očeta. Od malega sem živela s to bolečino. Vse je prekrila, vse moje odnose, vse cilje, vse moje ideje. V vsakem moškem sem iskala le njega, in vsak me je razočaral. Dve leti sem bila v samostanu, da bi pozabila. Potem pa, ko se je pojavilo upanje, da ga najdem... sploh vam ne morem povedati, kakšna volja, kakšno veselje me je prevzelo!

CIGAN: Preveliko.

MARY: Slepa sem se podala v to. Kot da je vse le film na televiziji. Zdaj vidim, da...

CIGAN: Ne zmoreš.

MARY: Da nisem...

CIGAN: Nisi.

MARY: Kos tej stvari.

CIGAN: Ne.

MARY: Pomagajte mi.

CIGAN: Zločinca, krvavega do vratu, naj izročim v prevzgojo nekdanji nuni?

MARY: Očeta hčerki! Ki edina ima to moč, da mu reši dušo pred večnim ognjem!

CIGAN: Preveč si domišljaš.

MARY: Niste kristjan?

CIGAN: *(se zasmije)* Upam, da mi ne bo treba nikoli priznati kaj takega, razen na natezalnici, pa še tam bi do zadnjega vztrajal, da nisem.

MARY: Kaj ste, musliman?

CIGAN: *(se zasmije)* Tudi ne!

MARY: Ali niso te stvari tukaj pomembne?

CIGAN: Tako pomembne, da bi Bog že planil v jok, če bi videl, kaj se dogaja v njegovem imenu. A Bog nima časa, verjetno v nebesih tudi on gleda ameriške limonade, če kdaj preklopi na CNN, pa ima zmeraj to smolo, da naleti na oglase. Drugače bi že izvedel, da je postal balkanski vojak.

MARY: Potem ste brezverec. A ne brez srca. Čutim, da je v vas veliko dobrega –

CIGAN: Samo košček srca je še v meni. Tisti košček, ki ga volk še ni snedel. A tudi temu so ure štete. Ti sploh ne veš – *(stopi k vratom, jih odpre, pogleda ven, se ozre levo, desno, zapre vrata)* – ti sploh ne veš...

MARY: *(goreče)* Ni pomembno, kako majhen je košček srca, ki ga nosimo v sebi, zmeraj je dovolj velik za košček poslednje nedolžnost, zadnje zatočišče pred

vsem, kar grozi telesu in duši, edini prostor, kjer lahko počakamo na priložnost, da znova vzklijemo v pomlad in življenje –

CIGAN: Začela si pridigati. Pravzaprav počneš to ves čas, pa nisem opazil. Nuna! Jaz sem pa mislil, da si...

MARY: Kaj?

CIGAN: Ena tistih ameriških bab, ki moškim najbolj zamerijo, da nosijo hlače, in jih zato potegnejo z vsakega, ki ga srečajo.

MARY: Navajam se na vaše grobosti.

CIGAN: Kako si lahko, vsa krhka in zmedena, prišla v sredino pekla, zdaj pa mirno, kot da me vabiš na kavo, pričakuješ od mene, da te zaščitim pred tistim, čemur še sam nisem kos?

MARY: Vse to je bilo usojeno.

CIGAN: Tebi ali meni?

MARY: Vsem, ki smo vpleteni. Zakaj bi sicer bil v tej koči križ?

CIGAN: *(se ozre)* Zato, ker sem ga prinesel.

MARY: Toda zakaj?

CIGAN: Ker je dober suh les in bo lepo gorel zdaj pozimi, ko je vse drugo pod snegom in prepojeno z vlago. Našel sem ga ob poti, izruvanega.

MARY: Včasih naredimo kaj z namenom, ki se nam takšen zdi le na zunaj. V podzavesti pa je drugačen, ne več naš, ampak božji namen.

CIGAN: *(jo gleda)* Mogoče pa imaš prav. Navsezadnje imam celo kladivo, in mislim, da imam celo – *(seže v žep in izvleče nekaj žebeljev)* – imam jih. Mogoče pa to res pomeni, da morava postaviti križ. Pomagaj mi. *(Dvigne križ in ga postavi pokonci.)* Primi in drži. *(Mary prime križ tako nerodno, da se skoraj prevrne.)* Pazi, da ti ne pade na glavo. *(Mary se oklene križa z obema rokama.)* Karkoli že je usojeno, gotovo ni to, da bi nuna umrla pod križem. Umira se na križu.

(Cigan pobere tri metrske late, ki ležijo za pogradom, pobere kladivo in se loti postavljanja križa. Late skuša pribiti k stebru tako, da bi ustvaril tri krake stojala. Pri tem porine Mary v roke zdaj lato, zdaj žebelj, zdaj kladivo, zdaj jo prosi, naj drži križ. Vmes:)

MARY: Zakaj to počenjate?

CIGAN: Da bo pripravljen. Saj to si hotela. A nisi?

MARY: Kdaj se bova začela pogajati?

CIGAN: *(po premoru)* Kako vem, da mi nisi natvezila kopice štorij samo zato, da bi v meni vzbudila usmiljenje? Nakar bi me prosila, naj ti predam generala iz čiste dobrote? Nakar bi ga ti odpeljala pred sodišče za vojne zločince, in bi o tebe pisali vsi časopisi. Kako vem, da ni vse to le tekma med tabo in Jožefom? Ali igra, s katero želita dobiti generala zastonj?

MARY: *(po premoru)* Kaj pa pesem?

CIGAN: Ta križ ne bo stal. Neubogljivi žebli. Uporno kladivo. Svoje glav les. Kar v kot ga bova postavila.

(Dvigne križ in ga prisloni, skoraj navpično, ob steni kota za pogradom.)

MARY: Ali ni pesem dokaz, da je general moj oče?

CIGAN: *(začne pospravljati late in žeblje)* In kaj če je?

MARY: Ali bo svet kdaj boljši, če ne skušamo razumeti ljudi, ki so naredili takšne strahotne napake?

CIGAN: Jaz jih razumem, pa ni svet zaradi tega nič boljši.

MARY: Če jih samo obsodimo in zapremo med štiri stene, da tam umrejo v sovraštvu do sveta?

CIGAN: Iluzije.

MARY: Verjeti v dobro ni iluzija! Vera v dobro je kri življenja, brez nje prenehamo biti, svet se ustavi!

CIGAN: Svet se je ustavil. Pogled skozi okno. Ničesar ni več. Samo sneg, ki prekriva trupla, da lahko v miru strohnijo. Za božjo voljo! Zakaj se prav meni dogaja ta krivica?

MARY: Krivica? Vam?

CIGAN: Vse življenje se trudim, da bi prišel do jasnih ciljev. Zdaj, ko jih končno imam, naj se požvižgam nanje samo zato, da tebi na ljubo storim nekaj dobrega?

MARY: Vsi se lahko zveličamo, tudi vi. Bog vam podarja priložnost.

CIGAN: Govoriš o Bogu, a skozi tvoje besede šepeta Satan in me zapeljuje k neumnosti.

MARY: Če mi ne boste pomagali, grem. Poiskala bom koga drugega.

(Skloni se in začne pobirati svoje stvari, jih tlačiti v nahrbtnik.)

CIGAN: Ne moreš od tu. Nihče ne more od tu.

MARY: Kje pa smo, na koncu sveta?

CIGAN: Tako je. Tukaj je konec sveta.

MARY: Mogoče za vas. Zame ne. *(Nadaljuje s pospravljanjem.)*

CIGAN: Ne bom te pustil tja ven.

MARY: Me boste pribili na križ?

CIGAN: Če ne boš nehala, te bom moral udariti.

MARY: Res?

CIGAN: Ne daješ mi druge možnosti. *(Izvleče nož.)* Pomiri se. In počakaj. Odločil se bom, ko bom videl, koliko tvegam.

MARY: Ko bo jasno, da ničesar ne tvegate.

CIGAN: Pravico imam do tega! Kdo pa tebi daje pravico, da od mene karkoli zahtevaš?

MARY: Ljubezen do očeta!

CIGAN: Še dobro, da nisi moja hči. Pred takšno ljubeznijo bi hotel samo zbežati na konec sveta.

MARY: To je tukaj, ste rekli. Ni treba bežati. Ne vam, ne meni.

CIGAN: *(pospravi nož)* Oprosti. Nič hudega nisem mislil. *(Nenadoma znova izvleče nož in pobesni.)* Kdo pa misliš, da si, nuna? Na tla, en dva tri, tja, v kot, in zapri gofljo, drugače ti jo bom jaz!

(Mary se prestrašeno umakne v kot in zdrsne na kolena, se potegne nazaj, se pritisne ob steno. Cigan stoji pred njo z nožem v iztegnjeni roki.)

Preklete! A zdaj vidiš, kaj si mi naredila?

(Vrata se odpro, vstopi John s pištolo v roki, uperjeno v Cigana. Cigan se obrne. Nekaj časa se gledata.)

CIGAN: *(spravljivo)* Gospod major! Kje hodite? Skrbelo me je.

JOHN: In vi, kaj počenjate z nožem v roki?

CIGAN: *(se zagleda v nož, kot da je šele zdaj ugotovil, da ga ima)* Saj res. Pripravljaj sem se, da vaši prijateljci odrežem kos klobase. Pa pravi, da jo boli želodec. Verjetno od kosa, ki ga je pojedla pred nekaj minutami. *(Pospravi nož.)* Boste vi? Dobra klobasa. *(Seže v žep.)*

JOHN: Pustite! *(Cigan potegne roko iz žepa. John pogleda Mary.)* Ti je grozil? *(Trenutek napetosti.)*

MARY: Kaj ti pride na misel?

CIGAN: No? Nedolžnega človeka obsojate.

JOHN: Ne obsojam nikogar. Samo reagiram. Vojna je.

CIGAN: Hvala za informacijo. In zakaj je vojna? Zato, ker svet ni prav razdeljen. Jaz bi ga dal na mizo in razrezal in zlepil skupaj čisto drugače.

JOHN: Res? (*Pospravi pištolo.*)

CIGAN: Bile bi samo tri države. Država nesrečnih, država srečnih in, kot najvišja oblika, država ciganov.

JOHN: Hudiča.

CIGAN: V prvi bi živeli vsi normalni ljudje, v drugi norci in podobni bedaki, v tretji pa bi živel samo jaz.

JOHN: Čisto sam?

CIGAN: Čisto sam. Sebi v družbo in zabavo in nikomur v napoto.

JOHN: Bi ne bilo dolgčas?

CIGAN: Vsem razen meni. Tačas ko bi v prvi državi normalni ljudje požigali hiše in se napihovali, in tačas ko bi norci in podobni bedaki sanjarili o lepši prihodnosti, bi jaz lepo spal. To je zame vrhunec sreče.

JOHN: (*se ozre po neredu na tleh, pogleda Mary*) Kaj se je dogajalo tukaj?

CIGAN: In tam zunaj, gospod major, kjer ste bili, kaj se je dogajalo tam?

JOHN: Nič posebnega. Kaj pa tukaj?

CIGAN: Kaj pa tam, kjer ste bili, in kjer se, kot pravite, ni dogajalo nič posebnega, se je zgodilo kaj, kar bi me utegnilo zanimati?

JOHN: Odvisno od tega, kaj mi imate povedati.

CIGAN: To je odvisno od tega, kaj mi boste povedali vi, gospod major. Recimo, kaj ste videli tam, kjer ste bili, in kaj ste videli na poti nazaj?

JOHN: Sneg.

CIGAN: Zelo duhovito, kot bi rekla vaša prijateljica. (*Seže po steklenici*) Ne bom vam ponujal rakije, ker ste verjetno tam, kjer ste bili, dobili kaj bolj imenitnega. (*Naredi požirek, ponudi Mary. Mary odkima.*)

JOHN: Vidim, da sta postala prijatelja, tačas ko me ni bilo.

CIGAN: Ne bi rekel prijatelja, odkrila sva, da imava skupnega sovražnika. Ki nama je tik za petami, obema, čeprav se ona tega ne zaveda. (*Pogleda Mary.*) Ste jo videli, to zverino, tam v gozdu, ko ste šli, kamor ste šli? Če ne videli, ste jo vohali, in če je niste vohali, ste gotovo slišali njene šape v snegu.

(*John si ogleda križ.*)

CIGAN: Ne stoji tako, kot bi moral.

JOHN: In kaj počenja tam v kotu?

CIGAN: Gospod major! Če bi ne bil zgovoren, kot sem, bi ostal brez besed. Saj ste vendar kristjan. Mar ne veste, da je na križu umrl vaš duhovni general Jezus Kristus?

JOHN: In?

CIGAN: Na današnji dan pred malo manj kot dva tisoč leti je Jezus Kristus vzel nase vse grehe človeštva za nazaj in za dva tisoč let vnaprej. Dva tisoč let smo lahko pobijali, ropali in posiljevali brez strahu, da se bomo za to cvrli v peklu, saj je kazen za naše grehe že odslužil božji sin. Dober človek, ni kaj. Čeprav so nekateri njegovo dobroto precej izkoriščali. Pravzaprav vsi. Tudi vi, gospod major. In tudi jaz, ne bom se delal boljšega, kot sem v svojih najslabših trenutkih. Zdaj pa je konec te veselice. Konec je božje milosti. Zakaj pa se je prikazovala Devica Marija nedaleč od tu? Sporočala je, da se čez zemljo plazi senca Satanova in bo treba odslej vsak greh plačati z lastnim trpljenjem, nič več s poklekanjem pred oltarjem Jezusovim. (*Premor.*) Razen, seveda... (*Umolkne*)

JOHN: Razen?

CIGAN: Če najdemo novega.

JOHN: Novega?

CIGAN: Da. Pravzaprav ga ne najdemo, ampak se nam ponudi. Nehote, nevede stopi v past. In tudi mi ne vemo, da je Odrešenik, dokler ga ne križamo.
(*Se zasmeje, pol neumno, pol zlovešče.*)

JOHN: Dobre volje ste.

CIGAN: V zimi, kot je ta, smeh nadomesti dober plašč. Vam smem zapeti staro cigansko pesem?

JOHN: Najprej posel.

CIGAN: Začne se takole –

JOHN: (*ostro*) Rekel sem, najprej posel.

(*Cigan pogleda Mary, naredi požirek slivovke, stopi k oknu, pogleda ven, se obrne.*)

CIGAN: Kakor želite, gospod major. Vajeni ste ukazovati in jaz sem vajen ubogati. Ampak preden se lotiva posla, mi dovolite, da vam zapojem to cigansko pesem.

JOHN: Ste našli generala?

CIGAN: (*po premoru in požirku slivovke*) O tem bi se dalo kaj reči.

JOHN: Če ste ga našli, mi povejte, kje je, in če ga niste, mi povejte, zakaj ne.

CIGAN: Tako enostavno ne bo šlo, gospod major. Poznam to vaše vojaško razmišljanje. Črno je črno, belo je belo, vmes pa niti praznega zraka. Vi si lahko privoščite luksuz, da gledate na svet naravnost prek muhe na puškini cevi. Zame so stvari bolj vijugaste. Brez zamere. Stvarem moram priti zelo zelo blizu, preden se odločim, katero smer bom ubral.

JOHN: Dogovorila sva se, da ga poiščete in pripeljete sem.

CIGAN: Obljuba dela dolg, strinjam se.

JOHN: Torej?

CIGAN: Vi poravnajte dolg, jaz bom izpolnil obljubo.

JOHN: A nisva rekla, da ne bo nič vnaprej?

CIGAN: Ne vem, kaj sva rekla.

JOHN: Da potrebujem dokaze? Da ne morem pri takem poslu nikomur zaupati? Ali niste rekli, da se strinjate? Da mi zaupate?

CIGAN: Vi ste to rekli, gospod major. Rekli ste, da je narava posla takšna, da vam moram zaupati. Vi pa da mi, prav tako zaradi narave posla, ne morete.

JOHN: Ostaniva pri stvari –

CIGAN: Jaz sem pri stvari, major. Edini problem je, da nimam pojma, kdo in kaj ste. Še manj mi je jasno, v kaj se spreminjate. Nohti se vam daljšajo v kremplje, vse bolj kosmati ste, vaši zobje vse bolj spominjajo na čekane. (*Stopi k vratom, jih odpre, pogleda na vse strani, jih zapre.*)

JOHN: Pričakujete koga?

CIGAN: Ne bo več dolgo.

JOHN: Radi bi dvignili ceno? Povejte, za božjo voljo.

CIGAN: Vidim, da se ne počutite dobro.

JOHN: Zelo dobro, hvala.

CIGAN: To me navdaja z žalostjo. Če vidim, da trpite, se mi krči srce. A kaj si morem, sem samo člen v verigi lačnih ljudi, ki ne bi prodali lastne matere za manj kot mesečno plačo, kaj šele človeka, ki jim je mater posilil in očeta ubil. Zato imate prav, cena ni več, kar je bila. Veča se iz minute v minuto. Kmalu bo takšna, da si je ne boste mogli privoščiti. Zato vam rečem, ne izgublajte časa.

JOHN: Vi mi ga kradete. (*Iz vleče pištolo in jo naperi v Cigana. Pogleda Mary.*)
Izprazni mu žepe.

MARY: Ne bom.

CIGAN: Naredili ste hudo napako, gospod major.

JOHN: Vaša je bila dosti hujša. *(Pogleda Mary)* Izprazni mu žepe.

MARY: Ne.

(John za hipec obrne pištolo proti njej, si premisli, jo znova upre v Cigana.)

JOHN: Stopite ob steno. Obrnite se. Roke nad glavo.

(Cigan stopi ob steno, se opre obnjo, se razkorači.)

CIGAN: V redu tako? Videl sem v ameriških filmih.

(John mu začne preiskovati žepe.)

MARY: *(se spomni na potni list)* Čakaj! . . . bom jaz.

(Priskoči in skoraj odrine Johna. Pobere Ciganu iz žepa ostanek klobase, nož, vžigalice, zavojček cigaret, nekaj drobiža.)

JOHN: Še notranje.

(Mary pregleda Ciganu še notranje žepe.)

MARY: Nič.

JOHN: Poglej še enkrat.

(Mary ponovi gibe in odkima. John pristopi, pritisne cev pištole Ciganu ob tilnik in mu pregleda notranje žepe. Izvleče svoj potni list. Ga pogleda, si ga porine v žep. Pogleda Mary.)

MARY: Vse sem pretipala.

JOHN: *(naenkrat zelo negotov)* Kaj se dogaja? *(Pogleda Mary.)* Na čigavi strani si?

MARY: Na strani Boga.

JOHN: Obrnite se. *(Cigan se obrne in spusti roke.)* Kako se je znašel moj potni list v vašem žepu?

CIGAN: Pozabili ste ga v hotelu. Ko sem šel mimo, je vratar prisopihal za mano in vpil: hej, cigo, tvoj angleški prijatelj je pozabil svoj potni list, daj mu ga, če ga vidiš!

(John potegne iz žepa lisice in stopi k Ciganu. Cigan mu samogibno ponudi roke. John mu natakne lisice. Prime ga za rokav in ga popelje k stolu. Porine ga na sedež, seže v boršo, izvleče vrv in jo vrže na tla pred Ciganom. Pogleda Mary.)

JOHN: Priveži ga. *(Mary se obotavlja. John obrne pištolo proti njej. Mary pobere vrv, jo zvije Ciganu okoli pasu in ga priveže k naslonjalu.)*

JOHN: Kako se počutite?

CIGAN: Kot človek, ki se mu dogaja krivica, ampak tega sem vajen, vi kar nadaljujte, gotovo veste, kaj delate.

JOHN: Še enkrat, zadnjič, postavljam preprosto vprašanje: ste našli generala?

CIGAN: Odkar sem ga šel iskat, so se mi dogajale nenavadne reči –

JOHN: Ste ga našli?!

CIGAN: Kot sem rekel, od trenutka –

JOHN: *(mu pritisne cev pištole k licu, njegov ton postane hladen, jeklen)* Poslušaj, stari. Nehaj. O. K.?

CIGAN: Lepo, a ni, da se lahko dva neznanca, dva tujca, zbližata čez tako velik prepad.

JOHN: Nikar ne misli, da bom ostal razumen do konca. Imam svojo mejo, porinil si me do nje. Pazi, da me ne porineš čeznjo. Ker potem . . . ne odgovarjam več za svoja dejanja.

CIGAN: Bom pa jaz prevzel odgovornost. V vsakem primeru jo boste naprtili meni.

JOHN: *(po premoru)* Ostaniva pri stvari. Ste našli generala?

CIGAN: Sem.

JOHN: *(presenečen)* Kje?

CIGAN: Nedaleč od tu.

JOHN: In kaj to pomeni?

CIGAN: Da ni na drugem koncu sveta, ampak bliže, kot je dobro za nas.

JOHN: In to je?

CIGAN: Kmetija, dve uri hoda.

JOHN: In kaj tam počenja?

CIGAN: Težko bi rekel.

JOHN: Povejte tako, kot ste videli.

CIGAN: Videl nisem.

JOHN: Niste?

CIGAN: Generala ne.

JOHN: Kako potem veste, da je tam?

CIGAN: Lastnik mi je povedal. Lastnik kmetije. Star znanec je, zakaj bi lagal?

JOHN: Prav. *(Pobere Ciganove škornje in mu jih vrže pred noge. Pogleda Mary.)*

Obuj mu jih.

CIGAN: Kam pa gremo?

JOHN: Po generala.

CIGAN: Ne moremo.

JOHN: Zakaj ne?

CIGAN: Ker ga ne bomo našli.

JOHN: Se je vdrl v zemljo?

CIGAN: Vrnil se bo ob mraku.

JOHN: Toliko bolje. Imamo čas, da mu pripravimo presenečenje. *(Pogleda Mary.)*

Obuj mu škornje.

MARY: Obuj mu jih sam.

JOHN: Prosim.

MARY: Od kdaj sem pa tvoja služabnica? Kdo pa misliš, da si? Kaj pa je s tabo, da mahaš s pištolo in groziš človeku, kaj pa misliš, da boš dosegel s tem?

JOHN: Kaj sta se domenila, ko me ni bilo?

MARY: *(mu pomoli Ciganov nož)* Izreži skrivnost iz naju.

JOHN: *(po premoru)* Odveži ga. Prosim.

MARY: Prepozno, Jožef. Prepozno je, da bi me tvoja prošnja ganila. Takšna ali drugačna.

JOHN: *(uperi pištolo vanjo)* Daj mi nož.

MARY: Se zavedaš, kaj delaš?

JOHN: Kaj pa ti?

MARY: S pištolo mi meriš v srce!

JOHN: Kdor ni z mano, je proti meni.

MARY: Potem pa ustrelj. *(Izboči prsi in se nastavi.)*

*(John povesi pištolo, stopi k njej in ji potegne nož iz roke. Mary mu pripelje za-
ušnico. John ne reagira. Gre k vratom, jih odpre in vrže nož v sneg. Zapre vrata
in se obrne.)*

JOHN: Odveži ga. Prosim.

*(Mary za hipec kljubuje, potem odveže Cigana. Zvijevrv in jo obdrži v rokah. Cigan
dvigne vklenjene roke proti Johnu.)*

JOHN: To ostane. Dokler ne začnete odgovarjati na vprašanja.

CIGAN: Ne znate postaviti pravih, major, ko začnem odgovarjati, pa ne znate poslušati –

JOHN: Potrudil se bom.

CIGAN: Ne bo šlo. Mi Balkanci potrebujemo roke, ko govorimo, da z njimi mahamo in sproti popravljamo tisto, kar smo nerodno izrazili, saj veste, da nismo tako uglajeni in hladnokrvni kot vi, Angleži.

(Dvigne vklenjene roke proti Johnu. Nekaj časa se gledata. John seže v žep, izvleče ključ za lisice, ga ponudi Mary. Mary pogleda Cigana. Pristopi, vzame ključ in Ciganu sname lisice. John iztegne roko. Mary mu izroči lisice, John jih porine v žep vetrovke. Cigan vstane in razteguje zapetja in prste in si masira dlani. John ga gleda.)

JOHN: Recimo, da se general res zadržuje na kmetiji, kot pravite.

CIGAN: Recimo.

JOHN: Ste kmetu povedali, zakaj ga iščete?

CIGAN: Enkrat me imate za zvitega in nevarnega, drugič za idiota. Kaj sem? Odločite se.

JOHN: In kaj ste mu rekli?

CIGAN: Ker je ravno takrat molzel kravo, sem mu rekel, naj pazi, da ga ne brcne v glavo. Potem pa sem šel.

JOHN: Kam?

CIGAN: K neki ženski na hribu, ki mi je pred vojno dajala delo.

JOHN: In?

CIGAN: Hišo sem našel požgano, njo pa napol strohnelo. Tipična bosanska razglednica. Zimsko tihožitje.

JOHN: In potem?

CIGAN: Sem šel nazaj sem. Bil bi tukaj pred tremi urami, če ne bi v snegu naletel na stopinje.

JOHN: Stopinje.

CIGAN: Dobro ste slišali. In kakor hitro sem jih zagledal, sem bil drug človek. Šel sem nazaj do kmetije, ker sem prej videl, da ima kmet za hišo skladovnico dolgih polen. Vzel sem eno in šel po stopinjah. Vedel sem, da me čaka. V gozdu, skrit za grmovjem.

JOHN: General?

CIGAN: Volk. Njegovo kožo sem vohal, tako blizu je bil, da so mi njegove ščetine dražile nos.

JOHN: Naj se smejem ali naj se razjočem?

CIGAN: Smejte se! Vi ne poznate zverine, ki nam je za petami. Ne samo meni. Vsem. *(Stopi k vratom, jih odpre. John izvleče pištolo, jo uperi v Cigana. Cigan pogleda naokrog, zapre vrata.)* Ta volk ima nenavadne sposobnosti. Kar naenkrat se mu začne kožuh krajšati v puh in v kratke plave lase, gobec se mu skrči v prijazen nasmeh izobraženega moža, kremplji postanejo manikirani nohti in potem nihče ne ve, da ima pred sabo človekodlaka. In mu zaupajo. In ko volk pokaže prave zobe, je prepozno, takrat že hreščijo kosti.

JOHN: *(pospravi pištolo)* S polenom v roki ste mu sledili.

CIGAN: Tako sem rekel.

JOHN: Ste ga ubili?

CIGAN: Udaril sem ga po glavi. Čeprav me je prosil, naj mu prizanesem.

JOHN: Volk vas je prosil?

CIGAN: Ga ni bilo več. Namesto njega sem v snegu našel ranjenega mladeniča v uniformi.

JOHN: Kakšni?

CIGAN: Bolj slabo vidim. Mislim, da je bil eden od vaših, eden teh junakov Združenih narodov, ki dobijo na mesec več, kot sto Bosancev zasluži v desetih letih..

JOHN: Ranjen?

CIGAN: Razkosan. A še pri zavesti. Hotel je nekaj reči, pa mu je iz grla špricnila kri.

Pokleknil sem poleg njega in takoj sem videl, da ga je zdelal volk.

JOHN: In?

CIGAN: Vstal sem in šel naprej.

JOHN: Mu niste pomagali?

CIGAN: Ko sem prišel iz gozda, mi je postalo žal. In sem se vrnil. Petkrat sem ga udaril po glavi. Bil je mrtev po tretjem udarcu.

JOHN: (po premoru) In potem?

CIGAN: Sem prišel sem.

JOHN: (po premoru) In zdaj?

CIGAN: Sem tukaj.

JOHN: In zdaj si boste obuli škornje.

CIGAN: (potipa škornje) Mokri so še.

JOHN: Kljub temu si jih boste. (Uperi pištolo vanj.)

CIGAN: Bom, če izpolnite moje pogoje. (John ga gleda. Cigan seže po steklenici, naredi požirek.) Preden gremo od tu, mi morate dati svojo pištolo in me naučiti streljati.

JOHN: (po premoru) Streljati.

CIGAN: Bum-bum. Morate mi pokazati, kako se to naredi.

JOHN: Verjamem naj, da pri svojih letih tega ne znate?

CIGAN: V življenju se skušam naučiti čim manj stvari. Če znaš streljati, boš prej ali slej moral. In to ne zase, za druge.

JOHN: Zdaj, naenkrat, pa bi se radi naučili? Zakaj?

CIGAN: Ker je volk tako blizu, da ga z zvijačo več ne morem obvladati. Njegove zobe čutim v vratu. Zmanjkuje mi sape. Vse življenje sem upal, da se to ne bo nikoli zgodilo. A tudi mene je dohitel čas, ko moram reči: kroglo za zob, zob za glavo.

JOHN: In jaz, naj ostanem praznih rok?

CIGAN: Ščitil vas bom. S svojo besedo in svojim življenjem.

JOHN: S svojo besedo?

CIGAN: Se vam ne zdi, da velja toliko kakor vaša?

JOHN: Premalo, da bi se razorožil.

CIGAN: Volk je na pragu, kako naj se branim?

JOHN: Ščitil vas bom. S svojo besedo in svojim življenjem. Dokler ste z mano.

CIGAN: Dokler sem z vami, ali dokler se nadejate koristi od mene?

JOHN: Nikakršne koristi ne pričakujem od vas, za katero ne bi hotel plačati, po dogovoru, ki sva ga sklenila s častno besedo in ki ga prelamljate vi, ne jaz –

CIGAN: Nekaj se je zgodilo, major. V času od najinega dogovora se je nekaj zgodilo. Nekaj se mi je zapičilo v srce, nekaj hladnega. In tako huda je bolečina, da ne znam več razmišljati, možgani so v krču –

JOHN: Dovolj mi je teh izpovedi –

CIGAN: In zato je zdaj vse drugače, kot je bilo danes zjutraj! Ko sem šel skozi gozd, je mimo mene privršal veter, kot sam Lucifer na povratku v pekel. In sem si rekel: na vzhodu postaja svetleje, sneg bo začel kopneti, prišla bo pomlad. Potem pa sem rekel: ne varaj se, stari, ta svetloba je odsev ognjev, spet požigajo hiše. In v tistem trenutku, major, se je nad mano pojavil glas, plavajoč med krošnjami, in ponovil: spet požigajo hiše. Lasje so mi vstali pokonci, kajti videl nisem nikogar. In sem zavpil: kdo je tam? Samo smreke so mi zaškrípale v odgovor, kot da se hočejo prelomiti na dvoje. Šel sem naprej, prepričan, da mi je v glavi končno počilo, kar bi ne bilo nenavadno. In kar naenkrat me je zajela

čudna toplota in sem si rekel: kljub vsemu pomlad ni več daleč. Spet je glas nad mano ponovil iste besede. In kar naenkrat sem ga spoznal. To je bil glas moje hčere. Zavpil sem: si to ti, si to ti, duša moja, kri moje krvi? In potem –

JOHN: Kaj ima to opraviti –

CIGAN: In potem me je vprašala z milim glaskom, kajti zmeraj je imela tak glas, bila je pevka balad, vprašala je: ali so blizu? In jaz sem odkimal: ne, moja mila, preden pridejo, bodo grmeli topovi. Ampak nebo, oče, je rekla, nebo žari, kot da ga požira plamen, in v zraku visi vonj po truplih. Ne bodi neumna, sem rekel, nebo žari z bliščem sonca, sonce ne dela razlike med krvniki in žrtvami, oboje enako segreva. Daleč so še. In ona je rekla: bomo čakali, oče, bomo čakali nanje? Ne, sem zavpil, ne, dekle neumno, šli bomo, kakor hitro skopni ta sneg, kajti v snegu ne moremo. In potem je rekla: samo obljubljaš. Ves čas samo obljubljaš. To je rekla. In jeklo, hladno jeklo me je zadelo v srce. Jaz sem kriv za vse, kar se je zgodilo. Mislil sem, da so njene slutnje samo babji strah. In potem je znova privršal veter in mi vrgel sneg v oči, in glas, nežni, mili glas se ni več povrnil. Zakričal sem, tako glasno, da sem skoraj sam oglušel: si še tukaj, moja mila, moja draga? V odgovor tišina. Celo veter je utihnil.

(Tišina. John sklanja glavo. Mary gleda Cigana.)

In potem, major, potem mi je udarilo v v dušo, v srce, in sem si rekel: blede se mi. Moja hči, moje veselje na svetu, je mrtva. Ubili so jo. Pred mano, pred očmi očeta, ki je gledal v nebo in čakal na vaša letala. »Pridite že!« sem vpil. »Obljubili ste! Rekli ste nam, da smo varni!« Ni vas bilo. Junaki zahodnega sveta so prelomili besedo. In ko sem moral gledati, kaj počenjajo z njo, sem dvignil prst in vas preklel. Mrhovinarji! sem zavpil. Pošasti iz pekla! Zlikani, olikani, parfimirani demoni! Naj vam stoglavi črv razrije drobovje in vam zbaše v ušesa vaša lastna čreva! Naj vam črna krastača pljune slino v oči in vas paralizira! In naj vam kača z vilicastim jezikom izsesa jajca, da ne boste zaplodili še večjih hudičev! Kajti če ne – vam bo sodila ta moja roka! Vsem vam uglajenim vampirjem, ki se vam po žilah pretaka kolonjska voda, in vsem krvnikom, ki se jim po žilah pretaka Luciferjev urin, bo sodila ta roka! Ta moja roka –

(Zunaj, precej blizu, se zasliši rafal. John izvleče pištolo in plane k oknu, se skloni, pogleda ven. Cigan stopi za njim in ga s steklenico udari po glavi. John se zvrne po tleh, obleži. Cigan se skloni in mu potegne pištolo iz rok. Še en rafal.)

MARY: O moj Bog! Ubili ste ga.

CIGAN: Upam, da ne. *(Skloni se in potrese Johna za ramo. Zunaj še en rafal.)*

MARY: Kdo strelja?

CIGAN: *(odmahne)* V teh krajih streljajo vsi. Ne veš pa, kdaj zares in kdaj samo za zabavo.

MARY: Zelo blizu je.

CIGAN: Smrt je zmeraj blizu, tudi če je ne slišiš.

MARY: Nekdo prihaja, a ne? Nekdo prihaja sem.

CIGAN: Še malo, pa bo sunil vrata s tečajev in porinil gobec v notranjost. Ampak . . . *(Si ogleda pištolo.)* Zdaj bo lažje. Prej nam niso dali orožja, samo gledali so, kako nas koljejo. Zdaj smo enakopravni pri igri smrti: šah, mat! *(Dvigne pištolo in ustrel v zrak.)*

MARY: Pijani ste.

CIGAN: Mogoče res. *(Potežka pištolo)* Nisem vedel, da se človek počuti tako . . . vsemogočnega. Tako se najbrž počuti Bog. *(Pomeri pištolo v Mary, jo povese.)*

MARY: Kaj boste naredili?

CIGAN: *(skomigne)* To, da lahko zdaj ubijam, še ne pomeni, da vem, kaj hočem.

MARY: Zdaj lahko uresničiva najin načrt.

CIGAN: Najinega?

MARY: Lahko odideva. Preden pridejo oni, ki streljajo. V dveh urah sva tam, kjer pravite, da se skriva moj oče.

CIGAN: Draga punca, kako si naivna. In poleg še strašno neumna.

MARY: Ker sem upala, da vaše srce ni mrtvo?

CIGAN: Čudno, kako sem prej tvoje besede doživljal, kot da se vame zabadajo igle. Zdaj se mi zdijo nabuhle in puhle. Zdaj, ko se mi je roka podaljšala v železo, in železo v kroglu, in krogla v smrt, so besede postale votle. Nepotrebne. Tudi moje.

MARY: Se moj oče res skriva tam, na kmetiji?

CIGAN: Saj ne veš, če je tvoj oče.

MARY: *(izbruhne)* Moj oče je! Prosim vas, odpeljite me k njemu!

(Pade na kolena, zagrebe obraz v dlani in zajoka. Cigan jo gleda. Pogleda Johna, stopi k oknu, pogleda ven, pomeri s pištolo v prazno, jo povesi.)

CIGAN: Pomagal ti bom. Ampak prej moraš ti meni.

MARY: *(dvigne objokan obraz)* Povejte.

CIGAN: Preden greva od tu, morava dokončati posel.

MARY: Kakšen posel?

CIGAN: Sama si rekla. Usoda nama je poverila nalogo.

(Se skloni, potegne Johnu iz žepa lisice in mu vklene roke. Potem ga brčne. John zastoka in odpre oči.)

CIGAN: Pokonci, kot se za vojaka spodobi.

(John se dvigne v sedeči položaj. Ugotovi, da ima vkljene roke. Zagleda pištolo v Ciganovi roki. Pogleda Mary. Mary povesi glavo.)

CIGAN: Vstani, fant. *(John se počasi dvigne na noge.)* Stopi tja in se postavi pred križ. *(Uperi pištolo vanj.)*

JOHN: Niste rekli, da ne znate streljati?

CIGAN: Lahko poskusim. *(Mu pritisne pištolo ob prsi.)* Če zgrešim, ne znam, če zadenem, si mrtev.

JOHN: *(mirno)* In kaj boste imeli od tega?

CIGAN: *(odmakne pištolo)* Mislim, da precej manj kot ti. *(Ostro)* A nisem rekel, da se postavi pred križ? *(John stopi pred križ. Cigan pomigne Mary.)* Priveži ga. *(Mary pobere vrv, jo ovije Johnu okoli pasu in ga priveže h križu. Cigan mu sname lisice.)* Razprostri roke. *(John dvigne roke. Cigan pogleda Mary.)* Vezalke. Potegni mu jih iz čevljev. Priveži mu roke h križu. *(Mary se obotavlja.)* Si pozabila, kaj terjaja usoda? *(Mary se loti dela. Cigan hodi s pištolo v roki gor in dol in opazuje Johna.)* Kako hitro se svet postavi na glavo. A ne, fant? Ampak zdaj je, kar je, nazaj ni mogoče. Zdaj je treba do konca. *(Mary je končala z delom. John je »razpet« na križ.)* Obtoženec, kaj imaš povedati v svojo obrambo?

JOHN: Nič, dokler ne vem, česa sem obtožen.

CIGAN: Umora in ponižanja moje hčere!

JOHN: *(po dolgem premoru)* To je absurdno, vaše hčere sploh ne poznam –

CIGAN: Moramo poznati nekoga, da ga lahko ubijemo?

JOHN: Kdaj in kje pa naj bi to naredil?

CIGAN: *(pogleda Mary)* Brani ga, hočem, da ima vse pravice, ki pritičejo zločincu pred poštenim sodiščem.

MARY: V prevelikem šoku sem.

CIGAN: Ker si izvedela, da je tvoj prijatelj morilec? Ali ker čutiš, da tudi sama nisi nedolžna?

MARY: Obtožujete tudi mene?

CIGAN: Ves svet!

MARY: Ne morem sodelovati pri tem.

CIGAN: Sodelovanje ni stvar izbire, o čem pa sanjariš, ženska? Sem imel jaz izbiro? In moja hčerka, je sama izbrala način svoje smrti?

MARY: Ne morem.

CIGAN: (*Cigan se obrne k Johnu.*) Tukaj si kot predstavnik Združenih narodov –

JOHN: Nisem noben predstavnik –

CIGAN: Predstavnik sveta, ki nas je zmeraj poučeval o pravičnosti! Predstavnik vere, ki zagovarja usmiljenje in ljubezen do bližnjega. Predstavnik Boga, ki se je sebi v zabavo odločil, da se ponorčuje iz nas. Tukaj si kot odgovorna oseba.

JOHN: Ogovoren za kaj?

CIGAN: Rekli ste, da boste zaščitili Srebrenico!

JOHN: Jaz?

CIGAN: Rekli ste tistim v hribih, ki so nas zaprli v obroč: če vstopite v mesto, vas napademo. Nam pa ste rekli: varni ste, v imenu vsega, kar nam je sveto, ne bomo nikdar dopustili, da vam porušijo hiše, vam ukradejo zemljo, vas pobijejo. In verjeli smo. Svet je z nami, smo rekli. Krščanski Bog se zna usmiliti celo tistih, ki verujejo v Alaha.

JOHN: Razumem vas, strinjam se z vami, toda kaj ima to opraviti z mano?

CIGAN: Če so žrtve enako krive, ste vi enako odgovorni za tisto, kar jim je bilo povzročeno. A niste vsi, vključno s tabo, sedeli pred televizorji in se naslajali, ne da bi mrdnili s prstom? Tako je, fant. Niti mrdnili niste, ko so začeli s hribov prihajati v mesto in požigati hiše in nas zganjati kot živino in nakladati v tovornjake in avtobuse, ki ste jih celo vi prispevali, hvala, gospod major, hvala, da ste znali celo v takšnem trenutku pomisliti na tako pomembne stvari, kot je naše udobje. Naj se peljejo v smrt na mehkih sedežih, da nam ne bo kdo očital, da smo stali križem rok! Lepa hvala, gospod major. Žal nekateri niso dočakali niti udobja vaših avtobusov, predvsem pa ne moja hči, ki so ji junaki s hribov hoteli pokazati, kako velike imajo, kako nas lahko vse zbuzerirajo po mili volji, ker si česa boljšega ne zaslužimo. Deset se jih je postavilo v vrsto s spušenimi hlačami. Moja hči je morala na kolena in vse po vrsti pofafati in pogoltniti njihovo seme, mene pa so štirje držali za roke in noge, da jih ne bi pobil, eden pa me je držal za lase od zadaj, da ne bi odvrnil glave od njihove zabave. »Uživaj,« so govorili, »lahko si ponosen na hčerko, dobro si jo izšolal za poklic, za katerega je edino primerna.« Ko je prišla do konca, sva oba mislila, da jo bodo potem še obrcali in nazadnje obema dovolili, da odideva. Ne. Pred njo se je postavil še eden, enajsti, najbolj grd in umazan od vseh. In moja hči, srce moje duše, duša mojega srca, mila pevka milih pesmi, ga je prišla za tiča, položila si ga je v usta in mu ga je odgriznila. Potolkli so jo s kopiti, poteptali s škornji. (*Premor. Cigan gre k oknu, pogleda ven. Skloni glavo, telo mu drgeta. Se obrne in pride nazaj. Iz žepa potegne kaseto, jo vloži v kasetofon, ga vključi. Dekliški glas poje bosansko balado, ki smo jo slišali prej.*)

Volk je tukaj. Neslišen, neviden je vstopil. Diha z mojimi pljuči, moje srce bije v njem, gleda skozi moje oči. Bal sem se tega, a zdaj, ko nisem več samo jaz, ko sem tudi on, se mi zdi, da ne bi smel vse življenje bežati pred njim. Hranil se je s svojim pohlepom po meni in z mojim strahom pred njim. Zato je zdaj stokrat

večji, kot je bil na začetku, ko bi še lahko sklenil kupčijo z njim, mu plačeval majhen davek, mu vrgel kdaj pa kdaj kakšno kost. Zdaj hoče vse.

(Premor. Pogleda Mary.)

Na kolena, punca. Na kolena pred njim.

MARY: Ne... Prosim...

CIGAN: *(uperi pištolo vanjo)* Poklekni pred človekom, ki sprejema nase grehe človeštva, da bo seme znova nedolžno in bodo iz njega namesto hudičev rasli angeli, kot je bilo, preden nas je Marija posvarila, da ne bo več tako. Na kolena! *(Mary se spusti na kolena pred Johnom in skloni glavo.)*

Izsasaj mu seme, preden umre, da se v tebi, ki še znaš ljubiti in odpuščati, spremeni v klico človeka brez hudobije v srcu.

MARY: Raje umrem.

CIGAN: Ne smeš umreti, če hočeš očetu odrešiti dušo; rekla si, naj imenujem ceno, to je cena, plačaj jo. *(Uperi pištolo vanjo.)* Štel bom do pet, tako kot so oni. Ena... dva... tri... *(Mary dvigne glavo in obstane z obrazom pred Johnovim mednožjem.)* štiri... pet!

MARY: *(skloni glavo)* Ne bom se ponižala!

CIGAN: Če se je moja hčerka desetkrat, da bi živela, in je šele enajstič raje umrla, zakaj se ti ne bi enkrat?

(Izklopi kasetnik.)

Prav. Naredila boš nekaj drugega. Vstani! *(Mary vstane)* Stopi sem.

(Mary se postavi na mesto, ki ji ga določi Cigan, približno dva metra pred križem.

Cigan ji ponudi pištolo. Mary se obotavlja. Potem jo vzame.)

CIGAN: Ustrelj ga.

(Mary pogleda Johna. Pogleda Cigana. Cigan se postavi ob Johna.)

Njega ali mene.

(Premor.)

JOHN: Ubij ga že! Mary! Se ti je zmešalo? *(Mary dvigne pištolo in pomeri proti njima, vendar v nobenega direktno.)* Mary, kaj čakaš? Da si premisli?

(Mary ustrelj. John trzne in klecne, glavam u pade na prsi. Cigan stopi k Mary, ki stoji tam kot hipnotizirana, in ji potegne pištolo iz rok. Porine si jo v žep.)

CIGAN: Začni pakirati.

(Cigan začne pobirati svoje stvari in jih zlagati v malho. Mary ga nekaj časa gleda, potem začne odsotno, mehanično pospravljati svoje stvari.)

MARY: Kako pa ste...? *(Cigan jo pogleda.)* Kako da vas niso...?

CIGAN: Ko sem stal v množici mož, ki so v zapuščenem rudniku železove rude čakali, da jih pobijejo z ročnimi bombami, se je pred mano pojavil obraz, ki sem ga pomnil iz mladih let. Prepoznal me je. Nič ni rekel, jaz pa tudi ne. Kot da se nisva nikoli v življenju videla. A nekaj se je zgodilo v njem, videl sem mu v očeh. Dva vojaka sta prišla pome, odvedla sta me čez hrib in do roba gozda. Mislim sem, da me bosta ubila. Pa sta rekla: beži, Cigo, kakor hitro ti dajo noge.

MARY: Prav sem imela! Še ga lahko odrešim!

CIGAN: Njega mogoče. Tega pa ne več. Ta je odrešil nas za naslednjih dva tisoč let. *(Stopi k Johnu in mu začne prazniti žep. Izvleče cigarete, žepni robec, beležko in svinčnik, potni list, naboje. Sname mu uro in prstan. Iz levega notranjega žepa vetrovke mu potegne denarnico in kreditne karte. Pogleda gotovino v denarnici in si oboje porine v žep. Seže v desni notranji žep Johnove vetrovke in izvleče verižico s križcem, ki jo je John odvezel Mary. Cigan se zagleda v križec. Pogleda Mary, ki kleči na tleh in zлага svoje stvari v nahrbtnik.)*

MARY: (*iztegne roko*) To je moje. Memento, ki ga je moj oče podaril moji mami, preden sta se razšla. Ona mu je podarila enakega.
(*Cigan si porine roko za srajco in izvleče verižico s podobnim križcem. Primerja ju. Enaka sta. Pogleda Mary. Tudi on se spusti na kolena.*)
(*Gledata se. »Križanega« Johna obžari rumena svetloba. Glasba: Beethoven, Maša v C-duru, Gloria, prva dva akorda. Luči ugasnejo.*)